

КНИГА КАЗОК ВІРШОМ.

Написав БОРИС ГРІНЧЕНКО.

Бібліотека „Молодість“.

Кн. ІХ.

КНИГА КАЗОК ВІРШОМ.

КНИГА

БИБЛІОТЕКА

КАЗОК ВІРШОМ.

Написав Борис Грінченко.

ЧЕТВЕРТЕ ВИДАННЯ.

З малюнками Ю. Михайлова.

УНДІП
ПЕРЕВІРЕНО
1962 р.

УНДІП
Перевірено
1952 р.

У Києві, 1917.

НВ.

Музей
ПЕРЕВІРЕНО
1981 р.

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
УКРАЇНИ

108

КНИГА

КАЗОВЫЕ ВЕРШОМ.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ

108

ИЗДАНИЕ ПЕРВОЕ

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ
1862

Друкарня Губерніального Правління

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ

ДВА МОРОЗИ.

(З народнього поля).

Ой гуляли в полі два морози,
Два морози, два рідненьких брати.
Брат старіший звався Ніс Червоний,
А молодчий—Синій Ніс на ймення.
Ой гуляють в полі два морози,
Поле чисте в кригу зодягають.
І говорить менчий так до брата:
„Ой, мій братіку, Червоний Носе!
Як би нам з тобою тут погратись,
Поморозити людей і звіра?“
Відмовля йому мороз старіший:
„Брате мій, морозе, Синій Носе!
Як що, брате, хочеш ти погратись.
Хочеш ти людей, звірів морозить,
То не в полі треба нам гуляти:
Поле чисте снігом скрізь укрило,
Всі шляхи позамітало в полі,
Не проїде тут ніхто, не пройде.“

Краще в темний ліс мерщій ходімо!
 Хоч не так просторо там гуляти,
 Так же втіхи буде нам багато:
 Там і люде проїздять частіше,
 А що звіру хижого — усюди
 В лісі ми зустрінемо без ліку:
 Буде там кому, морозе брате,
 До схочу зморозити все тіло,
 Зупинити кров гарячу в жилах,
 Задавить дихання тепле в горлі
 І з живого — криги шмат зробити“.
 І послухався молодчий брата—
 Вдвох побігли в темний ліс морози;
 На одній нозі стрибають жваво,
 По дубках тріщать та по осиках,
 Аж старий дубняк гуде та стогне
 І риплять осики молоденькі.
 Як стрибнуть по снігові мнякому, —
 Крижана кора стає на йому;
 Де билиноньку з під снігу видко, —
 Подмухнуть на неї два морози, —
 У срібло її неначе вдягнуть.
 Ось вони і чують: в темнім лісі
 Задзвенів близенько й гучно дзвоник,
 І в багатих санках пан пихатий
 Надбіга на огирях стрибучих.
 На йому кожух ведмежий добрий,
 Ще і теплая лисича шапка,
 Вовчі чоботи на ноги взуто.
 Другим же шляхом ріжнаті прості
 По снігу риплять собі санчата, —

То мужик у ліс по дрова їде:
На йому кожух—на латі лата,

Шапка в його вся в дірках, сгаренька,
Вітром буйним шапка та підбита:
Як повіє, так і провіває;

Шкарбани—не чоботи узуті,
 Та ще й ті роти пороззявляли.
 Синій Ніс мороз тоді і каже:
 „Ну, кому ж за ким тепер нам бігти?
 Я б хотів за мужиком побігти,
 Бо його скоріше я дошкулю;
 На йому кожух в дірках та в латах,
 Шапка вітром в мужика підбита,
 Шкарбани—не чоботи узуті,
 Та ще й ті роти пороззявляли.
 Ти ж дужчіший, — то візьми ти пана.
 Бо на йому—глянь! — кожух ведмежий
 І лисича в його шапка тепла,
 Вовчі чоботи на ноги взуті—
 Не подужаю його я зроду!“
 Усміхнувсь мороз тоді старіший
 (Він морозив вже багато всяких,
 Тим і знав, кого дошкулить важче),
 Усміхнувсь Червоний Ніс та й каже:
 „Молодий ти, братіку морозе,
 Молодий ти“, — каже, — „ще невчений!
 Ну, та хай вже буде так, як хочеш:
 Ти біжи за мужиком убогим,
 Я за паном побіжу скоріше.
 Прощавай, морозе Синій Носе!“
 — „Прощавай і ти!“ — йому той каже,
 Засвистіли, гупнули, побігли.

От вже сонечко зайшло за лісом,
 Погасає день короткий, зімній...
 І тоді ізнов у чистім полі

Ізійшлись до купи два морози,
 Два морози, два рідненькі брати.
 Ізустрілись, почали питатись,
 Хто награтись за день зміг найкраще,
 Поморозить зміг хто дошкульніше?
 От і каже більшому молодчий:
 „Попохекав, мабуть, коло пана,
 Поки ти дошкулить зміг хоч трохи!
 Та й не диво ж: навдягав одежі
 Скрізь такої, що і не пролізеш:
 Де вже там його тобі дошкулить!“
 Засміявсь тоді мороз старіший,
 Бо не вперше він уже морозив,
 Засміявся він тоді та й каже:
 „Ой, морозе, Синій Носе, брате!
 Молодий ти, братіку, невчений!
 Так його доп'як я і дошкулив,
 Що півдня він грітиметься в хаті,
 Та і то ще хто-й-зна, чи одійде“.
 Здивувався тоді мороз молодчий:
 „А кожух та чоботи, та шапка?
 Чи вони тебе і не спинили?“
 Відмовля йому старіший знову:
 „Та хиба ж від мене те пособить?
 Я заліз до його і в кожуха,
 І у шапку, й в чоботи у вовчі,
 Та й почав без жалю дошкуляти.
 Він вже й мнеться у кожусі, й гнеться,
 І ховається у тепле хутро,
 Часом крекче, а то й стогне часом,
 Або, міцно загорнувшись, тихо

Він сидить, не ворухнеться й трохи, —
 Мабуть дума, що його покину,
 Як що він сидітиме тихенько.
 А мені ще й краще дошкуляти!
 А мені цього ж то тільки й треба!
 Заходивсь я коло його добре...
 І вже випустив його у хату
 Тільки-тільки що живого трохи, —
 Буде згадувать мене довіку!
 Ну, а ти з своїм же як? награвся?“
 Аж зітхнув мороз молодчий тяжко:
 „Ох, мій брате, мій Червоний Носе!
 Правду ти казав мені дурному:
 Молодий мороз я і невчений!
 Мужика я думав заморозить,
 Аж воно инакше діло склалось:
 Ще й мені він ребра поломачив“.
 „Як же це?“ — питається старіший.
 — „Ох, та так... Мужик по дрова їхав;
 Ну, й почав був я ще на дорозі
 Дошкулять його таки гарненько.
 Тільки він мене і не злякався,
 А ще й лається усяким словом:
 Ог, такий-сякий мороз цей! — каже.
 Злість мене за серце ухопила:
 Я почав його щипать, шпигати
 Іще дужче крізь кожух той драний
 І крізь шапку у дірках стареньку,
 Крізь ті чоботи, що пальці видко.
 Та не довго я втішавсь і грався...
 Ось приїхав він, розпріг коняку,

За сокиру взявся, щоб рубати.
 Ось тепер (така моя, бач, думка!)
 Я його дошкулю ще дужчіше!
 І заліз до його під кожух я,
 І почав шпигати та щипати.
 А мужик сокирою махає
 Та рубає дрова безупинно,
 Аж тріски летять навкруг од його.
 Бачу я—не можна вже сидіти,
 І утік мерщій я з під кожуха.
 Виліз я та й думаю-гадаю:
 Як би так, щоб ще його дошкулить?
 А мужик і не вважа на мене:
 Де б хоч трохи мерзнути у лісі,
 А йому ще так, бач, душно стало,
 Що узяв, кожух із себе скинув
 І в самій сорочці вже рубає.
 Як побачив, так тоді й зрадів я:
 „Підожди ж, мій голубе!—кажу я,—
 Я тобі тепер накою лиха!“
 Був кожух увесь од поту мокрий,—
 Я й заліз у його, аж у вовну
 Й заморозив так, що він зробився,
 Наче дошка та тверда дубова—
 Покуштуй лиш, одягай, мужиче!
 Доробив мужик свою роботу,
 Підійшов тоді він до кожуха,—
 Я ж радію без кінця й без краю:
 Ось коли вже, думка, навітшаюсь!
 Як побачив же мужик кожуха,
 Як почав же лаять на всі боки

Він мене тоді усяким словом!
 Та й не сам тут я здобувся лайки, —
 Він і батька, й матір не покинув,

І дідів, і прадідів уславив, —
 Всіх зганьбив мужик, дітей, онуків!
 Ну, а я собі таки гадаю:
 Лайся, лайся, скільки хочеш, дурню,
 А мене не виженеш, хоч лусни!
 Так не хитре ж те мужиче плем'я!

Хоч налаяв на всі боки тяжко,
 Так йому ж було ще лайки мало:
 Як ухопить він дрючину довгу
 Та сучковату й товстючу дуже,
 Як почне дубасити кожуха!..
 Б'є та й б'є, мене ж ще дужче лає!
 Ох, дізнав я там тяжкого лиха!
 Тут мені давно б уже тікати,
 Так у вовні ж я заплутавсь дуже
 І ніяк я видертись не зможу.
 А мужик лупцює та й лупцює,
 Б'є мене без жалю, як улучить,
 Та ще й каже, сміючися з мене:
 „От, дурний мороз десь взявсь у біса:
 Мужика схотілось заморозить!..
 Ледві, ледві викрутивсь од його
 І утік потерзаний, побитий...
 Ох і знаю ж я тепер навіки,
 Як тих клятих мужиків займати:
 Досі ще увесь як перебитий!..

1885. VIII. 30.

СНІГУРКА.

Були колись дід та баба,
Та й старі вже стали
І, працюючи невтомно,
Усього придбали —
І хазяйство чималеньке,
І садок, і поля...
Одного старим тим тільки
Пожаліла доля:
Не дала сліпая доля
Тим старим дитини.
А вони ж, було, обоє,
Бідні, що-години
Все молилися, благали,
Все благали Бога,
Щоб собі на старість втіху
Виблагать у Його.
Не діждались!.. Одинокі
Літа проживали
Й про тісню вже домовину
Згадувати стали:

Недалеко вже хвилина
 У житті остання —
 І старе їх серце дужче
 Сохне з горювання,
 Що ніхто, як прийде час той
 Вічного спокою,
 Їм очей вже не закряє
 Рідною рукою....

Раз сиділи дід та баба
 Під вікном обоє
 Та на вулицю дивились,
 А там чепурної
 Дітвори весела зграя
 Гралась, метушилась,
 Та собі ліпити бабу
 З снігу заходилась.
 Усміхнулася бабуся,
 Дивлючись на діти,
 Та і каже так до діда:
 — „Що ж уже робити:—
 Як Господь не дав нам грішним
 Втіхи на цім світі,
 То ходімо хоча з снігу
 Дівчинку зліпити“.
 — „То й ходімо!“ — дід промовив,
 І пішли ліпити...
 А навкруг їх, сміючися,
 Метушаться діти...
 Ліплять. Чують, аж: „Добридень!“ —
 Ззаду хтось озвався;

Глянуть — дід старезний сивий
Відгілясь узявся

І питається, вклонившись:

— „А що, добрі люде,
Що робити заходились,
Що із того буде?“

— „А що ж, — баба одмовляє, —

Ми старі вже стали,
Та щоб дав нам Бог дитину
Ми не ублагали, —

То тепер вже хоч із снігу

Зліпимо дитину

Перед тим, як одинокі

Ляжем в домовину“ . —

— „Поможи вам, Боже!“ — стиха

Дід той промовляє

І з очей у діда й баби

Вмить кудись зникає...

Здивувались дід та баба...

Й знов собі ліпити,

А навкруг їх метушаться

І сміються діти

Ліпить дід ніжки із снігу

І головку, й рота,

І очиці, й вушка ліпить —

Швидко йде робота.

Тільки що це? Мов одразу

Губоньки маленькі

Роскриваються, і очі,

Як блакить синенькі,

Те ж розплющились .. Мара це?

Ні, он пара біла
 З уст малих, уже червоних,
 Повилась-злетіла;
 Оченята занялися,
 Дивлються, сміються...
 У старих серця з надії
 В грудях б'ються, б'ються...
 І ось, бачуть: перед їми
 Мов би оживає
 Їх снігурка, ось неначе
 Голову здіймає...
 І одразу стрепенулась,
 Чепурна і біла,
 І устала, геть сніжини
 Струсуючи з тіла.
 — „Зорько!“ — скрикнула бабуся:
 „Будь ти нам дочкою!“
 І Снігурку в кожущині
 Понесла з собою.

Ось ідуть за днями ночі,
 Швидко час минає —
 Русокосая Снігурка
 Пишно розцвітає
 І не вспіли дід та баба
 Звикнуть до дитини, —
 Час надходить готувати
 Рушники у скрині:
 Русокосая Снігурка
 Дівкою вже стала
 І на все село своєю

Вродою пишала.
 І усі коло Снігурки
 Хлопці так і в'ються,
 Закохавшись, з старостами
 До Снігурки шлються.
 І за їми в неї двері
 Риш та рип у хаті,
 Та Снігурка не бажає
 Женихів вітати:
 Повертались з гарбузами
 Старости додому, —
 Рушників не подавала
 Дівчина нікому
 І нікому чистим серцем
 Ще не віддалася.
 Не така бо, як всі люде
 Дівчина вдалася.
 Хоч чудовою красою
 Процвіла дівчина,
 Та рум'янцем не пишала:
 Біла, як сніжина,
 Русокося Снігурка
 І синії очі
 Поміж людьми, полохлива,
 І звести не хоче.
 Їй подобались не люде,
 А та дужа сила,
 Що всім світом володіє, —
 Та була їй мила.
 І коханим їй здавався
 Буйний вітер в полі,

Що гуля і хуртовину
Розвіва на волі;
Темні хмари мов би сестри —
Так вона любила,
А з туманом, наче з братом.
Вранці гомоніла;
Зажурившись, у годину
Бурю виглядала
Й як зав'ється хуртовина, —
Тільки й оживала
І виходила із хати
Тільки в дні похмурі;
Дослухаючись, раділа
Вітрові і бурі.
І ловила рученьками
Білії сніжини,
Цілувала їх, неначе
Стрілися дівчині
Рідні сестри, рідне браття,
А чи рідна мати...
Сумували дід та баба
Сидячи у хаті,
Сумували, дивувались
З чого донька в'яне,
Як година у віконце,
З неба ясно гляне,
І радіє, як негода,
Стогнути, завіє
Та холодним снігом-вітром
По степах повіє...

Та зима ж та не довічно
 На землі панує—
 Сонце глянуло із неба
 І землю німую
 Обігріло, розтопило
 І сніги, і кригу...
 Повернуло од зими вже
 Знову на одлигу,
 І потанули замети,
 Ллються по долині,—
 Засмутилася Снігурка,
 Гаснуть очі сині.
 Засмутилась і поникла
 Тихо головою,
 Так, немов би вже почула
 Лихо над собою.
 В хаті ходить, руки ломить,
 В вікна поглядає,
 Мов сніги свої в-останнє
 І на вік вітає...

І прийшла весна квітчаста,
 Зацвіли долини,
 А в Снігурки лютий смуток
 Не втиха й хвилини,
 А ще більш вона сумує,
 І старі в печалі:
 Умовляли й розважали,
 Та й годі сказали!...

За весною тепле літо,
 Ось уже й Купала;

Молодь сільська рада-рада,
 Що його діждала.
 До Снігурки забігають
 Подруги-дівчата:
 — „Як тобі ще не набридла
 Хата все та хата!
 І на вулицю не вийдеш,
 Сидень ти, ніколи!
 Ну, ходім стрівать Купала,
 Бавитись на волі!“
 Так дівчата щебетали,
 А снігурка біла
 Їм тихенько одмовляє:
 — „Я усе хворіла,
 Та не здужаю й тепер щось —
 Не піду я з хати“
 У розмову уступились
 Тут і батько, й мати:
 — „Ось піди лиш та побався —
 Веселіше стане.
 Ви беріть її, дівчата,
 Дома хай не в'яне!“
 І дівчата, сміючися,
 Всі її вхопили;
 Опиналася Снігурка,
 Та не стало сили...

Над Дніпром широководим
 Вже вогонь палає,
 І купаловая пісня
 Голосно лунає;

Парубки зійшлись, дівчата,
 З їми й уродлива
 Русокося Снігурка,
 Та смутна й журлива.
 — „Гей, чи чуєте, дівчата,
 Час уже почати
 Через цей вогонь Купалів
 Нам усім плигати!“
 І стають одна по одній...
 Перша вже плигнула,
 Далі друга над багаттям
 Швидко промайнула.
 Третя, п'ята. . . Вже й Снігурці
 Черга наступає.
 — „Ох, не хочу я, дівчатка,
 Сили щось немає,
 Щось моє згнітило серце,
 Мов на лихо й горе“...
 Так Снігурка всім дівчатам
 Подругам говоре.
 Засміялися дівчата:
 — „Лихо нам с тобою!
 Вперше вийшла погуляти,
 Та і тут з журбою!
 Ну-бо, ну, плигай, сестричко!“
 І усі дівчата
 До вогню Снігурку білу
 Почали штовхати.
 Одмогтись немає сили. . .
 — „Ну, плигай, не бався!“ —
 А вогонь все дужче й дужче

Вгору розгорявся...
І вона через багаття
Кинулась що-сили;
Пасмо з полум'я гаряче
Її обхопило,
І вона одразу, бідна,
Парою взялася
І угору над землею
Високо звилася —
Тільки бачили, у небі,
Де зоря мигтіла,
Тихо-тихо пролинула
Хмарка чиста й біла
І потопла у безодні
Синій і глибокій...

Так zostались дід та баба
Знову одинокі...

1886.

СОШЛКА.

I.

У хаті білій край села,
Під гаєм аж густим,
Сем'я маленькая жила:
Дідусь, бабуся з їм,
Та в їх і діти ще були.
І в тій хатині всі
Вони тихесенько жили
Ще в давнії часи.
І хоч у їх було дочок—
Дівчат веселих — три,
Але кохали над усіх
Найменшую старі.
І справді ж гарная була
Галюсенька у їх:
Як зорі оченьки блищать
З під брівок чепурних;
Рожеві губоньки малі,
Рум'янець на щічках,
І вся головонька була
У косах і в квітках.

Вона сміється—і навкруг
 Мов сонечко сія,
 Мов щастям вся оповилась
 Безкрая земля;
 Вона засмутиться—й немов
 І сонце примерка,
 Не ті мов зроблються гаї
 Й квітчастая лука...

Дитячим серденьком своїм
 Любила Галя всіх:
 І тата, й маму, і сестер
 Любила двох своїх.
 Але ж із заздроців вони
 (Хоч і ховались з тим)
 Любити Галі не могли—
 Було бо заздо їм,

Що батько з матіррю старі,
 Хоч дуже люблять всіх,
 А Галю жалують малу
 Ще більш вони, як їх.

II.

Веселе літо настає,
 В гаях снують пташки,
 Скрізь визирають із трави
 Квітки, квітки й квітки;
 Метелик в'ється по квітках;
 Бджола дзвенить крилом;
 Вітрець тихесенький біжить,
 Цілується з листом.

„Пустіть нас, — просить Галя, — в гай, —
 Там співи та квітки;
 Ми стиглих ягід нарвемо
 І поплетем вінки“.

І кажуть їй тоді старі:
 „А що ж хиба? — підіть!
 Та на вечерю ягідок,
 Як схочете, нарвіть“.

III.

Побравши глечики, пішли, —
 І в гаю ось вони...
 Під кожним ягоди кущем
 Червоні та смашні.
 І ті дві більшії сестри
 Не стали їх збирать, —
 Їх рвуть не в глечики вони,

А тільки все їдять.
 Галюся ж, хоч од їх обох
 Найменшая сестра,
 Але не їсть, а в глечик свій
 Все ягоди збіра
 І дума: „Татові оце,
 Й мамусі я нарву“...
 І знов за ягідьми вона
 Перегорта траву,
 Шука, співаючи в гаю,
 Весела й чепурна
 І тільки часом до своїх
 Сестер гукне вона:
 „Чи не далеко ви зайшли?...
 Щоб не блукати нам! .
 Ідіть до мене ягід рвать!..
 Чи є багато й там?..“

IV.

Аж ось і вечір настає,
 Зіходяться вони.
 У більших ягідки нема
 У глечику на дні,
 А в Галі повен до країв...
 І каже Галя їм:
 „Вже пізно, вечір настає —
 Додому ми ходім,
 Бо, кажуть, бігають мавки
 У лісі в пізній час...
 Нарвала повен глечик я—

Чи повно і у вас?“
 Та сестри ягоди свої
 Не хочуть показати:
 Та відчепись од нас ти геть!
 Тобі навіщо знати?“
 Од неї нарізно пішли,
 Галюсенька ж мала,
 Їх серце бачучи, сама
 Попереду пішла.

V.

Шепоче більшая сестра
 Сестрі середній:— „Ось
 Гляди лиш ти, коли б ще нам
 Обом не довелось
 І битим дома бути за те,
 Що ягід в нас нема,
 А Галька повен глек, дивись,
 Нарвала, і сама...“
 — Це правда, — каже сумно та:
 Хоч бить не будуть нас,
 Та підлеститися вона
 Повсяк уміє час,
 За це і люблять так її...
 І ось тепер уп'ять
 На нас посваряться — її ж
 Ще будуть більш кохати —
 І каже більшая: — „А ну,
 Давай її вб'ємо
 І в неї ягоди усі
 Собі заберемо!“

Тоді і батько, й мати знов
 Любити будуть нас...
 Хиба нас хто побачить тут,
 У лісі, в пізній час!
 А дома скажемо: пішла
 Од нас вона сама;
 Ми думали, — вона вже тут.
 Хиба її нема?“

VI.

Галюся йшла собі сама,
 Не чуючи біди:
 Потиху стали здоганять
 Її вони тоді.
 І не почувлася вона,
 Як тихо надійшли,
 Одразу кинулись удвох,
 Давити почали...
 Вона не скрикнула й разу,
 А глянула на їх —
 Докір німий у очах був
 Журливих і ясних...
 І вмерла тихо... І вони
 Її сховали там,
 Де кущ калиновий пишавсь,
 Схилившись гіллям...
 Тоді вернулися удвох
 І ягоди взяли,
 І кажуть дома: — „Галю ми
 Шукали й не знайшли“.

Старі злякались і удвох
 У темний ліс пішли,
 І ніч усю шукали там,
 Шукали й не знайшли.
 Шукали потім не один —
 Багато днів її,
 Та не знайшли дочки вони
 В гаю, в сирій землі...

VII.

В холодній ямі Галя спить,
 Мина потроху час...
 Ось вівці раз у гаї тім
 Вівчарь маненький пас
 І женучи їх через той,
 Через зелений ліс,
 Натрапив саме він туди,
 Де кущ калини ріс,
 Де Галя бідная моя
 Навіки полягла...
 Поглянув хлопець той: струнька
 Калинопька була.
 І цівку вирізав з куща,
 Сопілку він зробив
 І грать почав, і чує він
 Чудово-дивний спів:
 „Ой, помалу-малу, вівчарику, грай!
 Та не врази мого серденька вкрай!..
 Мене сестри з світу згубили,
 Під кущем у лісі мене положили,

У холодній ямі мене поховали,
 Ще й ногами землю зверху притоптали...“

Така то жалібна була
 Вся пісня та смутна,
 Так в серце хлопчика того
 Лилась немов вона,
 Що він би й плакав і ізнов

Чудовий слухав спів...
 Так день минув, і вечір вже
 Собою ліс покрив—
 Додому вівці хлонець той
 В своє село погнав,
 А ідучи селом, ізнов
 На тій сопілці грав.
 І ось іде і грає він,
 Грання смутне дзвенить—
 Сопілка жалібно співа
 І плаче, і квилить:

„Ой, помалу-малу, вівчарику, грай!
 Та не врази мого серденька вкрай!..
 Мене сестри з світу згубили,
 Під кущем у лісі мене положили,
 У холодній ямі мене поховали,
 Ще й ногами землю зверху притоптали...“

І як проходив поуз двір,
 Де Галін батько жив,—
 Почув старий дідусь тоді
 Чудово-дивний спів,
 І вибігає він з воріт:

„Гей, хлопче, подожди!..
 Де ти таку сопілку взяв?
 А дай її сюди!“

І на сопілці дід заграв...

Грання смутне дзвенить—
 Сопілка жалібно співа
 І плаче, і квилить:

„Ой, помалу-малу, мій батечку, грай!
 Та не врази мого серденька вкрай!..
 Мене сестри з світу згубили,

Під кущем у лісі мене положили,
 У холодній ямі мене поховали,
 Ще й ногами землю зверху притоптали...“

Поблід дідусь, у хату вбіг,

Сопілку жінці дав:

„Заграй, стара! Ще зроду я

Не чув, щоб хто так грав!“

І баба грати почина...

Грання смутне дзвенить —

Сопілка жалібно співа

І плаче, і квилять:

„Ой, помалу-малу, матусенько, грай!

Та не врази мого серденька вкрай!..

Мене сестри з світу згубили,

Під кущем у лісі мене положили,

У холодній ямі мене поховали,

Ще й ногами землю зверху притоптали...“

А сестри слухають той спів —

І бліднуть, і тремтять ..

І чують: батько їм велить

На тій сопілці грати.

Найстарша грати почина...

Грання смутне дзвенить —

Сопілка жалібно співа

І плаче, і квилять:

„Ой, помалу-малу, ти, сестронько, грай,

Та не врази мого серденька вкрай!..

Ой ви мене, сестри, з світу згубили,

Під кущем у лісі мене положили,

У холодній ямі мене поховали,

Ще й ногами землю зверху притоптали...“

III.

„Гей, признавайтесь ви мені!“

Дід грімає на їх.

Упали, злякані, тоді

Вони йому до ніг

І на могилку повели,

Де бідна Галя спить,

І де калинонька смутна

Схиляється й шумить.

Вона шумить, а з неї спів

Тихесенький дзвенить,

Немов калина та сама

І плаче, і квилить:

„Ой, помалу-малу, вітре, повівай,

Та не врази мого серденька вкрай!..

Мене сестри з світу згубили,

Під кущем у лісі мене положили,

У холодній ямі мене поховали,

Ще й ногами землю зверху притоптали...“

IX.

І довго плакали старі,

Припаши до землі,

І на могилі двох дочок

Навіки прокляли,

І геть їх вигнали з села...

Сами ж що-дня вони

На ту могилоньку ішли

Зажурені й смутні.

Багато плакали вони—
Стомило горе їх:
Вони умерли із журби
Та з сліз своїх гірких ..

1889.

ДІВЧИНА ЛЕСЯ.

I.

У гаях була хатка убога,
Чоловік жив там з жінкою вкупі,
Одинокі були і бездітні.
Ось, пішли вони Бога прохати
Аж у Київ, у Лавру святую:
„Дай нам, Боже єдиний, дитину!“
Зглянувсь Бог на їх сльози великі,
На життя працюйте і чесне
І послав він дочку тим убогим.
Ох, і дивна ж була та дитина,
Та й не личком же дивна хорощим,
Не очима, як зорі, ясними,—
Тим була, ох, і дивна дитина,
Що як плаче,—не сльози іллються,
А з очей так і сиплеться жемчуг,
Дорогії блискучії перли;
А як часом вона засміється,—
Запашні процвітають троянди...

II.

А в тім краї був князь та могутний,
 Син єдиний малий був у його.
 От, як став той князенко зростати,
 То і каже до батька до князя:
 „Ой, дозволь мені, батьку мій, князю,
 В темнім лісі піти погуляти,
 Сполювати чи звіра, чи птицю!“
 І пуска старий князь свого сина.
 Син бере польовничих князевих,
 Та ще дядька бере він старого,
 І рушають до темного лісу.

III.

Довго лісом князенко той їздив.
 Сполював птиці й звіру чимало.
 А душний був той день і гарячий,
 І схотілось князенкові пити.
 Ось і бачить він хату край лісу;
 Посила польовничого в хату:
 „Попробуй ти води нам напиться!“
 І пішов польовничий по воду,
 Повернувся і дає він напиться,
 На здоров'я князенкові каже,
 Уклоняється низько й звичайно.
 Як напився ж князенко, до його
 Промовля польовничий і каже:
 „Ох, і бачив я диво у хаті:
 Там дівчатко мале і убоге,
 Та і дивна ж така дитина!“

І не личком же дивна хоросим,
 Не очима, як зорі ясними,—
 Тим на прочуд дитина та дивна,
 Що ввійшов я, дивлюсь— вона плаче.
 А з очей так і сиплеться жемчуг,
 Дорогії блискучії перли;
 А як стала тоді її мати
 Забавляти,— вона засміялась,
 І посипались в неї додолу
 Запашні рясноцвітні троянди“.
 Здивувався князенко й до хати
 Привертає і злазить з коня він,
 Увіходить в убогую хату.
 Батько й мати вклоняються низько,
 А на лаві дівчатко маленьке;
 Як уздріло воно, що багато
 Все чужих уступило у хату,—
 Почало собі плакати дівчатко.
 І як плаче,— не сльози іллються,
 А з очей так і сиплеться жемчуг,
 Дорогії блискучії перли.
 Здивувався князенко та й дуже
 І схотілось йому пустувати
 (Сам він був ще хлоп'я невелике):
 Став ще дужче дражнити дитину,
 Щоб дивитись, як сиплеться жемчуг.
 От і каже старий його дядько:
 „Гей, небоже, покинь пустувати,
 А забав лишень краще дитину—
 І побачимо, що тоді буде“.
 На князенкові пояс був срібний,

Він ізняв його, дівчину бавить.
 Перестала тут плакати дитина,
 Зацікавилась поясом срібним,
 Засміялася з радощів дзвінко,
 І посипались в неї додолу
 Запахні рясноцвітні троянди...
 Здивувалися всі, хто ні бачив,
 А найбільш од усіх—то князенко.
 А побавившись трохи у хаті,
 Повернулися знову додому.

IV.

І почав молодий той князенко
 Все частіше в ліси виїздити,
 Що-разу заїздить до дівчини.
 Так минають літа помаленьку, —
 Став князенко вже парубком жвавим,
 Стала Леся доросла дівчина,
 Рушники вишиває орлами,
 Собі посаг готує у скриню...
 Ох, і де вони й як умовлялись,
 Умовлялися де та стрівались, —
 Не довідавсь ніхто б про те зроду.
 Тільки ж доля і їх не минула:
 Покохалися вдвох молодята...

V.

От і мовить до діда князенко:
 „Покохались ми з Лесею, діду,
 То віддай же її ти за мене“.

Похилив тоді голову батько:
 „Не віддам, бо не буде вам щастя:
 Князь не схоче, щоб взяв ти мужичку“.
 Одмовляє князенко старому:
 „Не турбуйся ти, діду, про тее:
 Я здобуду од батька дозволу“.
 Похилився старий головою:
 „Ох, не знаю я що і казати!
 Чує серце мое, що неначе
 Не без лиха обійдеться Лесі:
 Дожида її горе велике,
 Як що дівчина піде за тебе:
 Ти бо князь, а вона ж то мужичка!
 Нехай краще зостанеться дома
 Та мужичу роботу справляє“.
 Не послухавсь князенко старого...

VI.

Просить дівчину Лесю князенко:
 „Дай мені рушника, що ти шила,
 Дай для батька, для князя, голубко!“
 Оддала той рушник йому Леся,
 І поїхав князенко до батька,
 Уклонивсь йому в ноги низенько,
 Промовляє тоді йому слово:
 „Ой, пожалуй мене, князю-батьку!
 Одружитися хочу я чесно,
 Хочу взяти я дівчину Лесю,
 Що зросла у мужичій хатині“.
 Здивувався тоді князь і розсердивсь
 І, загніваний, каже до сина:

„Чи забув, що князького ти роду?
 Чи тобі ж та мужичку узяти?“
 Промовляє князенко до батька:

„Ой, пожалуй мене, князю-батьку!
 Хоч дурний іще розум у мене,
 Але ж думаю я, що немає
 На всім світі такої дівчини,

Як моя та кохана Лєся.
 Та й не личком же дивна хорoшим,
 Не очима, як зорі ясними, —
 Тим же дивна кохана Лєся,
 Що як плаче — не сльози іллються,
 А з очей так і сплеться жемчуг,
 Дорогії блискучії перли;
 А як часом вона засміється —
 Запахні процвітають троянди“.

Здивувавсь тоді князь та і каже:
 „То все добре, але ж того мало:
 Може й справді та дівчина гарна,
 Але ж може вона ще лїнива
 І недбала тобі буде жінка“.

Промовляє князенко до батька:
 „Не лїнива вона буде жінка,
 Хоч сам, батьку, поглянь на роботу!“
 І князенко рушник той виймає.
 А рушник же той мудро пошитий:
 Виногради повз край повилися
 Як живії, тремтять наче листям;
 Посередині вишито рясно —
 Роспістерли орли свої крила,
 Мов летіти збираються зараз —
 Ох, і дивне шиття в рушникові!..
 Здивувався старий тоді батько,
 Та і каже він зараз до сина:
 „Коли так, то женися, мій сину!
 Подивлюсь я на дівчину тільби,
 Щоб самому впевнитись на очі“.

VII.

Та не довго князь-батько впевнявся:
 Як побачив він дівчину Лесю,
 То й звелів заручити їх зараз.
 Перегодом було і весілля,
 А бучне те весілля та пишне.
 А у князя жила у палаці
 І стара, і поганая баба,
 Якась пані з магнатів пихатих,
 І дочка була в неї вродлива.
 І ще здавна гадала все баба
 Одружити дочку ту з князенком.
 Як побачила ж иншу справу,
 Зашипіла, як гадина люта,
 І сказала: „Не буде їм щастя,
 Згине з світу мужичка проклята!“
 Запрохали й її на весілля...
 Як скінчився ж бенкет той весільний,
 То пішла молода роздягатись,
 І пішла тая баба із нею.
 Як зосталася ж вдвох з молодою,
 Роздягла молоду усю чисто,
 Заховала багату одежу:
 Ухонила ножа тоді, люта,
 Молодій повиймала геть очі
 Й бідолашну її у сорочці
 Геть прогнала з князького палацу,
 А сама повернулась до князя,
 Уклонила низенько та й каже:
 „Ох, і правду казав єси, князю,

Що не буде пуття із мужички:
 Одурила вона усіх чисто,
 Утекла в дорогому убранні—
 Мабуть злото їй так сподобалось.
 Засмутивсь тоді князь і всі гості,
 Засмутився князенко ще дужче,
 Полилися пекучії слези.
 От і каже князь-батько до сина:
 „Не послухався спершу ти батька,
 І покрив єси соромом рід мій!
 Що ж ти маєш тепер вже робити?
 Не подоба тобі вдовувати
 І не живши із жінкою вкупі:
 Одружися ти з инчою, сину—
 Повінчають тебе нехай знову
 Хоч з дочкою цієї старої,
 Щоб як небудь сховати нам сором“.
 Одмовляє до батька князенко:
 „Ой, пожалуй мене, князю-батьку!
 Я не вірю брехні цій і трохи:
 Моя жінка не зрадила, батьку,—
 Се страшне лиходійство вчинилось!
 Я піду свою жінку шукати,
 Чи живу, чи мертву—знайдуся;
 Лиходія ж тепер я вже знаю—
 Дожида він хай лютої кари!“
 По тім слову з палацу він вийшов.

VIII.

Бідолашная ж Леся сліпая
 Серед ночі блукає: шукає

Собі стежки до рідної хати,
 Та сліпому дороги немає—
 Не потрапить безщасна нікуди;
 Як ішла, так і впала у яму,
 А із ями їй вилізти ніяк,
 І сидить вона й плаче там гірко,
 А з очей її сиплеться жемчуг,
 Дорогі блискучії перли...
 Усю ніч там сиділа безщасна.
 Як устало ж веселеє сонце,
 То тоді проз ту яму старенький
 Дід ішов якийсь в драній свитині
 І почув, що хтось гірко риде.
 Зазирнув, аж там дівчина плаче...
 Без очей вона плаче, й не сльози,
 Тільки жемчуг на землю спадає,
 Дорогі блискучії перли;
 А сорочка скрівавлена біла.
 Пожалів її дід той убогий,
 І узяв за дочку він додому.
 Ось, живе тоді Леся у його
 І прохає вона його щиро:
 „Що я буду вам, діду, казати?..
 Заберіть ви оце все намисто,
 Що наплакала я тут, безока,
 Понесіть до князького палацу
 І гукайте: купіть-лиш намисто!
 А як будуть питати: що хочеш?
 То скажіть, хай дадуть одно око.“
 І послухавсь дідусь тоді Лесі:
 Забіра жемчугове намисто

І іде до палацу князького,
 І гукає: — „Купіть-лиш намисто!“
 А дочка тії баби й почула:
 „Ох, купіть, — каже, — мамо, намисто!“

Баба челядь тоді посилає,
 І питається челядь старого:
 „За намисто що хочете, діду?“
 Дід і каже: „За це — одно око“.

Насміялася челядь із його
 І пішла старій бабі сказала:
 „Божевільний той дід, та й і годі:
 За намисто він править аж око“.
 І згадала тоді стара баба,
 Що у неї єсть Лесіні очі—
 Віддала вона дідові око,
 А собі те намисто забрала.
 І приносить дідусь тее око,
 Віддає его дівчині Лесі.
 Притулила вона його міцно—
 Приросло ізнов око до місця...
 Ось, тоді з одним оком вже Леся
 Рушника вишиває починає,
 Діда ж знов у палац посилає
 Продавать жемчугове намисто.
 Дід пішов, знову править він око.
 Не хотіла давать стара баба,
 Та дочка намоглася на неї:
 „Ви мене не жалієте й трохи:
 І намиста вам шкода купити!“
 Оддала друге око та баба.
 Ось і стало у Лесі два ока,
 Вишиває рушник вона пишно:
 Виногради повз край повилися
 Як живії, тремтять наче листям;
 Посередині ж вишито рясно:
 Росністерли орли свої крила,
 Мов летіти збираються зараз...

А князепко безщасний шукає
 По далеких світах свою жінку,
 Та знайти не здолає ще й досі.
 Ось намислив нарешті князенко:
 Посила свої вірнії слуги:
 „Ідіть, каже, ви, скрізь закликайте
 І старого й малого з усюди,
 І панів, а найбільше простацтво—
 Становити обіда я буду,
 Чи не вздрю я тоді свою жінку...“
 Ось пішли тоді вірнії слуги,
 Закликають старого й малого,
 І панів, а найбільше простацтво
 На обід до князенка в палаці.
 Як почув тее дід, то і каже:
 „Чуеш, дочко, обід у князенка“
 Промовля тоді Леся до його:
 „Ось візьміть рушника цього, діду,
 Та й ідіть на обід до князенка.“
 Й почепила рушник той на діда,
 Що сама винивала орлами.
 Дід пішов на обід у палаці
 І сідає до столу з народом.
 Сам князенко там скрізь порядкує
 І підносить гостям він по чарці
 І як черга дійшла вже до діда,
 То побачив рушник той князенко
 І пізнав він, чия то робота!
 Затремтіло тоді в його серце

І питається він у старого:

„Цей рушник відкіля в тебе, діду?“

Каже дід:— „Єсть у мене дівчина,
То й рушник цей вона вишивала...“

Ухопив же рушник той князенко

І гукнув на свої тоді слуги:

„Запряжіть мені коні скоріше!“

Запрягли йому коні баскії,

Вдвох із дідом князенко сідає

І до його він їде негайно.

Як приїхав, поглянув на Лесю:

„Се ж вона! се ж вона, моя!“ — каже,

А вона розцвіла як троянда,

Як зоря, засіяла очима

І до його унала на груди...

Ох, багато ще на світі щастя!

X.

Потім що ж? До палацу вернулись

І веселі, й щасливі обоє,

І навіки zostались укупі,

А із ними і батько, та мати,

І старий ще дідусь той убогий;

Ту ю ж лютую бабу прогнали,

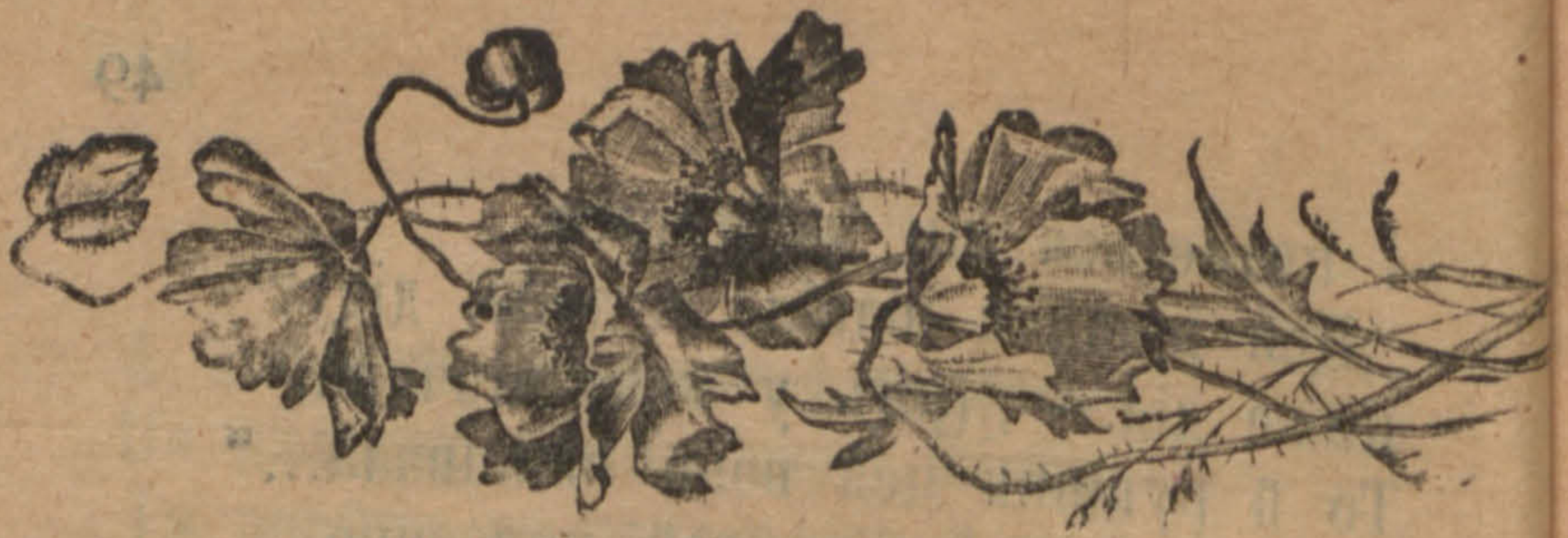
Щоб і дух не смердів її близько.

Ось і казка уся, та і годі!..

В їй і горе ми бачили, й щастя —

Як хто хоче — хай вірить у горе,

А ми будемо вірити в щастя!

ЧИЯ РОБОТА ВАЖЧА?

Ой ще за наших батьків те було:
В нас молоде на Україні подружжя жило —
Був чоловік, а на ймення Хома,
Жінка Марина,
Та ще маненька дитина, —
Ну, та вже більше нікого й нема.
Добре їм жити: весела хатина,
Єсть що і ззісти, і спити,
Єсть у чому походити,
А як що часом чого і нема, —
„Буде і так!“ — говорили Марина й Хома.
Тільки одно було лихо:
Не по всяк час у їх тихо, —
З жінкою часто Хома все змагався,
Працею все він своєю було величався:
Трохи обід, чи вечерю не вспіє Марина зварити.
Зараз уже й починає Хома гомоніти:
„День увесь робиш, аж піт обливає,
А тут ще й їсти немає!
Вже мені цяя жінота!
Ну, і яка їм робота?“

Нічого їм тут робить увесь день, —
 Сядь та й сиди хоч, як нень!
 Що там, що їсти зварити,
 Погодувати там діти —
 Нічого більш і робити!
 Нашому ж братчикові мужикові
 Гірш, ніж воліві:
 Робиш що-дня до кривавого поту
 Й не переробиш ніколи роботу:
 Треба орати і сіяти, треба й косити,
 З поля возити снопи й молотити —
 Е! та вже що і казати!
 Хоч ось візьми й не виходячи з хати:
 Кожний кілочок тобі і поличка
 Наша робота — воно ж не дурничка!
 Жінці ж все забавки, діла ж нема!..“
 Так метикує частенько Хома.
 Слухала довго Марина й мовчала,
 Розум сама собі мала.
 А як увірилось те ж все та те їй що-дня ви-
 слухати, —
 — „Слухай сюди, чоловіче!“ — вона починає ка-
 зати:
 — „Нащо все лаять жіноту?
 Ну лишень завтра мінька на роботу!
 Я вже така тобі добрая буду,
 Що чоловічесь лихо на той день відбуду:
 Вийду у поле косити,
 Ти ж зоставайся варити;
 Звариш обід та й винось, щоб і я попоїла.
 Та іще трошки на завтра єсть діла:

Просо стовкти мені, масло тоді сколотити —
Нічого більше робити!

Тільки гляди: нагодуй та доглянь ти дитину,
Та і курчат назирає, щоб в лихую годину
Часом бува не вхопила шуліка —

Все: тут робота, здається мені, невелика! —

„Добре!“ — на те їй Хома відмовляє, —

„Мудрощів тут вже ніяких немає,

Бо тут немає ніякого й діла.

Тільки ж і ти щоб луку мені за день скосила:

Завтра побачим, чи втнеш ти косою —

Матиму мабуть сміху я з тобою!“

„Та — що Бог дасть, те і буде —

Вже ж і жінки таки люде!“

Так промовляли

Та й спати вони полягали.

Тільки уранці зоря заясніла,

Вже чоловіка Марина збудила:

„Час, чоловіче, вставати, —

Треба корову доїти, в печі ростопляти!“

З полу підвівся Хома, у потилиці чуха:

„Будиш: неначе невістку свекруха —

Нащо так рано?“ — Марина сміється:

„То чоловікові рано здається,

Нам же оце саме час уставати.

Вже я іду! Ти ж корову вставай одганяти!“

Хліба взяла та й пішла собі з хати.

Чухався довго й крєктав ще Хома,

Далі почав обуваться — онучі нема.

Довго прогаявся, поки онучу знайшов,

Потім обувся, одягсь, до корови пішов,
Сів, починає доїти—

„Ну, та й погано сидіти!“

Хоче инакше він сісти ізнову

Та й ізлякав тим корову,—

Тая корова ступнула,

Якось дійницю ногою штовхнула,—

Все розлилось, молока вже нема!

Даяв корову довгенько Хома.

Гляне—аж череду вже одігнав чередник

(Бо повертаться швиденько Хома наш не звик).

Нічого більше робити,

Треба у поле корову гонити.

Поки сюди та туди—а воно далеченько—

Сонечко стало уже височенько.

Треба топити. Почав ростоплять—

Каторжні дрова чогось не горять.

Так там, чи сяк, а уже ростопив

„Треба згадати...“—На лаву він сів—

„Треба згадать, що робити:

Просо товкти, масло тоді колотити...“

Дарма, я штуку утну—

Все я зроблю за годину одну.

Тільки оті урагові курчята—

Де їх углядиш у ката?

Порозбігаються всі в бур'яні,

Вхопить шуліка,—так буде мені!

Стій же! не дам їм тікати!“

От він курчат починає в'язать.

Всіх на одну поворозку з'язав у ту ж мить—

„Будете вкупі тепер ви ходять!“

Далі він просо у сінях товкти почина—
 „Стій же!—надумавсь— „Хома, та не зна!
 Буду два діла відразу робити:
 Горщик з сметаною треба до пліч причепити,—
 Просо товктиму, сколотиться й масло!
 Як би ще тільки в печі не погасло!“
 Горщик на спину чепля за плече,
 Просо усипав і в ступі товче;
 В хату на піч, на дочку поглядає,
 Низку курчат у дворі назирає—
 Діло не йде, а біжить!
 Глянув—шуліка здорова летить
 Та до курчат. Ухопила одно—
 З другими ж вкупі було там воно—
 Так усю низку вона й потягла!
 „Щоб ти навіки пропала була!“—
 Скрикнув Хома й дременув навздогін;
 Швидко біжить, проклинаючи, він.
 Ог, як на те, то немає і дрюка—
 Хоч би яка камінюка,—
 Стала б в пригоді.
 Бачить, -- сокира стремить у колоді:
 Він на шуліку—а річка край двору була,—
 Так та сокира туди й загула!
 Сам же Хома як спіткнеться та—гуп!
 Масло із горщика—хлюп!
 Геть все додолу розлив,
 Горщик побив.
 Та ще до того сметана його
 Пообливала всього,
 Голову й вид обмастила.

„Це ж мене“, — дума Хома, —
 „Всюди лихая година побила:
 Масло розбилось, сокири нема,
 Те ж і курчат... Наробив же я діла!..“
 Ледві підвівся, втиратись почав...
 Довго він чухавсь, на долю свою нарікав,
 Та — що було, — не вертати!
 Треба іти хоч до хати.
 Тільки у сіни — пропала робота!
 Виїла геть усе просо свинога;
 Ї хаті кричить, репетує дитина...
 В хату Хома — ой лихая година!
 Горщик в печі, пустувавши, Огсанка мала
 Там обернула і руку собі попекла.
 Бідний Хома що й робити не знає,
 Дивиться — другий вже горщик збігає;
 Кинувсь одставить, та взявся у бік, —
 З горщика борщ на черінь і потік.
 Плаче дитина й роботи нема —
 Журиться бідний Хома.
 Він би уже й до Марини побіг,
 Та усе склалось неначе на сміх:
 Вся у сметані сорочка на йому,
 Сором між люде і вийти із дому;
 Взяв би він другу, та ключ же од скрині
 Аж у Марини.
 Плюнув сердега, забавив дитину,
 Та вже як Бога жде з поля Марину.
 Ще не смеркалось Марина прийшла
 Сіно скосила і ціле усе принесла.
 „Чи ще живий, чоловіче? чому

Ти не виносив обідать?“ -- говорить йому. —

„Де твоє масло, курчята, пшоно?“

Бачить, — тут лихо та ще й не одно:

В хаті й на дворі ладу скрізь нема.

Трохи не плаче Хома:

„Жінко-голубко! до віку, до суду

Більше ніколи казати не буду,

Що у жіноти

Немає роботи!

Знаю тепер я до вічного віку

Хатню роботу жіночу велику,

Знаю тепер чого варта вона:

Наша робота одна та й одна,

А у жінок мабуть тисяча буде.

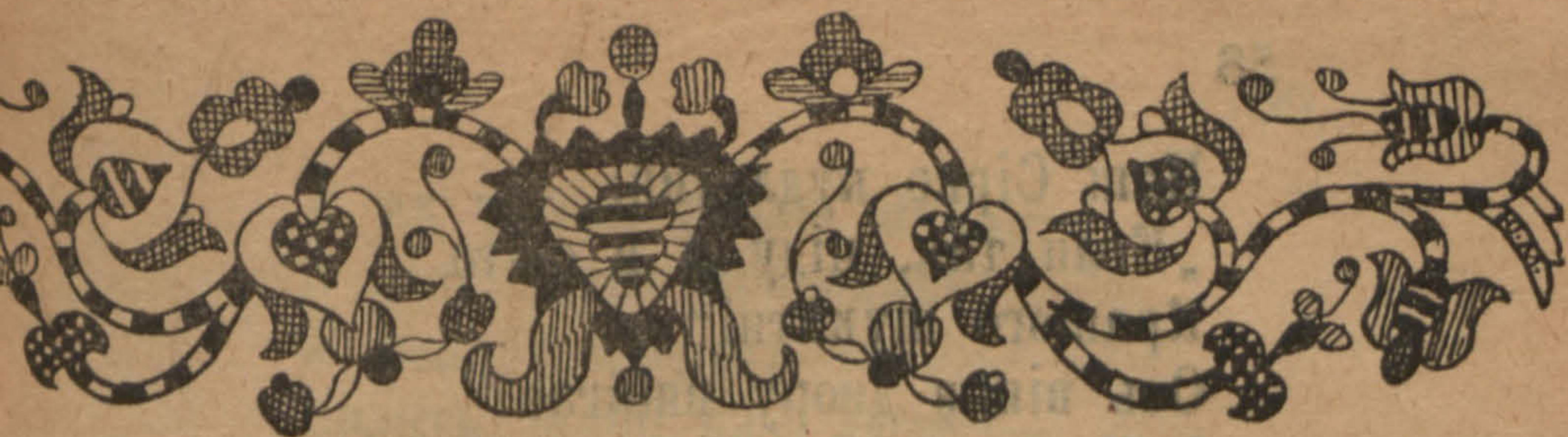
Всім розкажу, нехай знають всі люде, —

Всім-бо нам треба те знати,

Як ми повинні жінок шанувати!..“

1889. IX. 7.

СІРКО.

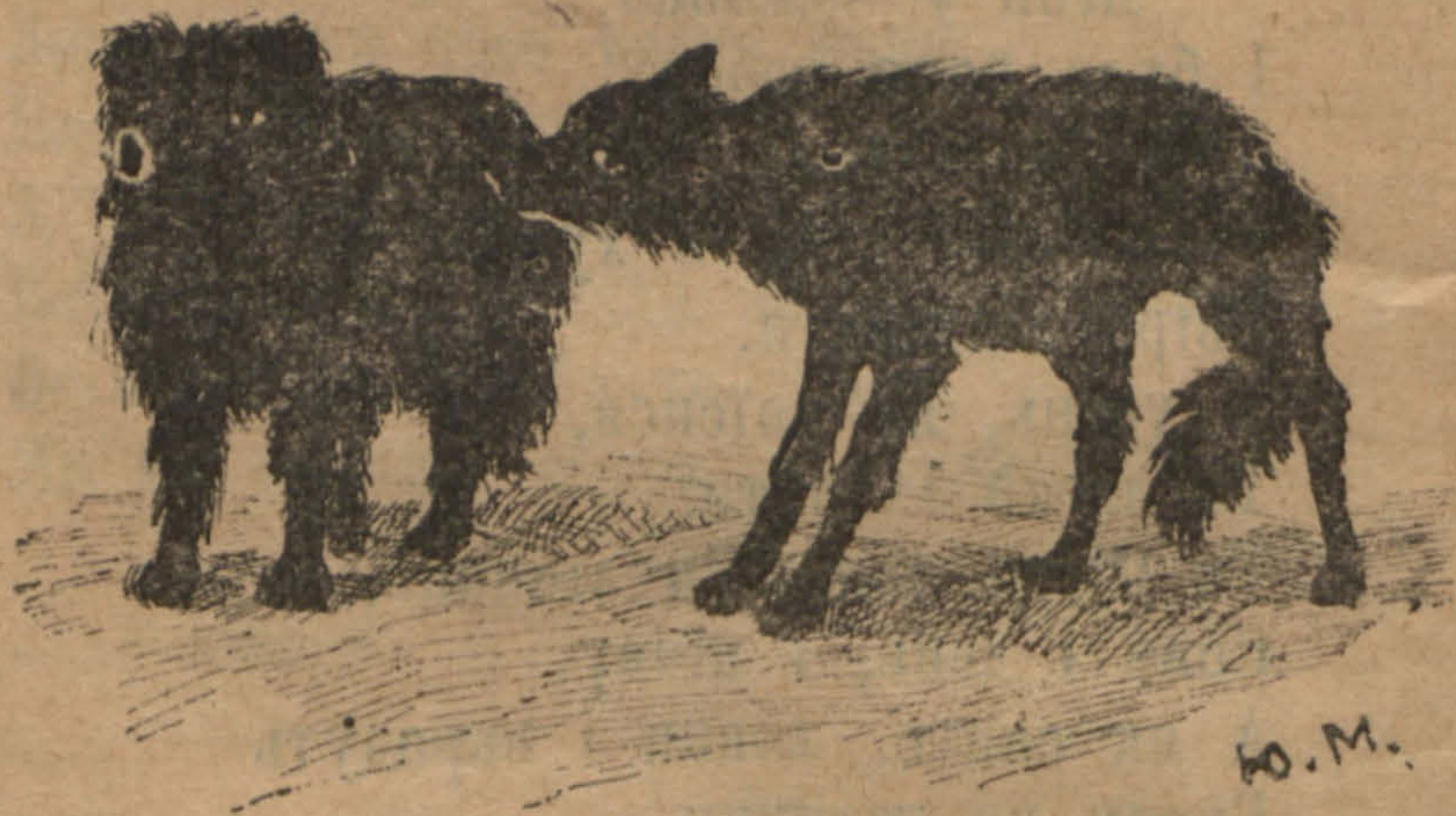
Був колись Сірко собака,
Жив у чоловіка,
І була йому робота
Дуже невелика:
Від вовків глядіть худобу,
Звіра відганяти,
А удень, як наїсися,
То лягай і спати.
Та Сірко наш був лінивий,
Спав і день, і нічку,
А як спить, вовки і вкрадуть
Гуску чи теличку.
Та Сірко наш не вважає,
Знову ляже спати,—
Злодій прийде та й потягне
Все добро із хати.
Чоловік Сіркові каже:
„Гей, Сірко, не спи ти!
Дурно хліб не можна їсти,
Треба заробити“.
На хазяїна розсердивсь

Наш Сірко кудлатий:

„Коли так, піду я в світа
Кращого шукати!“

Ось він з двору вибігає
І біжить до лісу,
Там він зараз зустрічає
Вовчика-гульвісу:

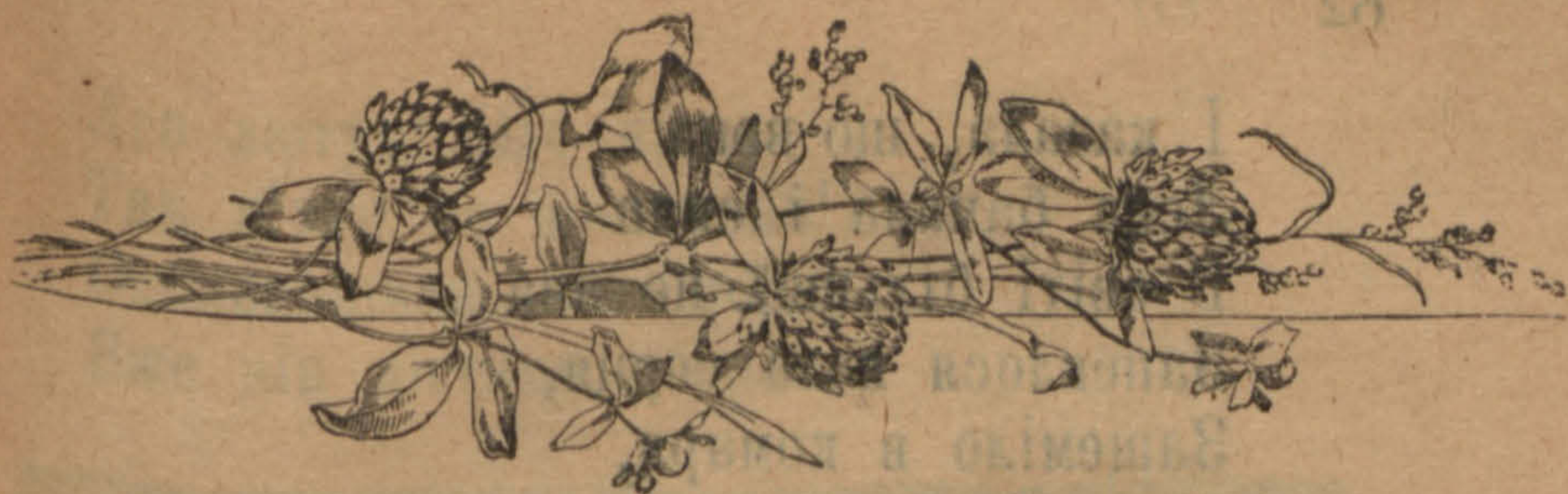
„А, здоров лиш, вовче-брате!
Гризтися нам буде!
Надокучили сердиті
Всі мені ті люде.“

Будем ми з тобою жити,
Здобувати їжу
І що-дня з тобою будем
Мати страву свіжу:
Знаю я, куди пролізти,
Де живуть ягнята:
Буде наша і теличка,
Гуси й поросята!“
Вовк Сіркові радий дуже,—
Зараз побратались;

А як тільки стала нічка, —
 З лісу вдвох побрались.
 У село приходять тихо, —
 Сплять давно вже люде, —
 До кошари вдвох підлізли:
 — „Тут нам здобич буде!“
 Каже вовк: — „Ти все тут знаєш:
 Лізь же ти в кошару,
 Та відтіль мені і кинеш
 Хоч ягняток з пару!“
 А Сірко ще й радий дуже, —
 Вліз він потихеньку
 І вовкові викидає
 Вже вівцю ситеньку.
 Вовк вівцю захопив і драла,
 В ліс мерщій тікає;
 Наш Сірко з кошари виліз, —
 Аж вовка немає!
 Озирнувсь Сірко, поглянув
 Та із серця й каже:
 — „Одурив мене вовцюга!
 Постривай же, враже!
 Я й без тебе їсти буду, —
 Ще для мене буде!“
 Плиг ізнов тоді в кошару, —
 А в кошарі люде!
 Бо вони уже почули,
 Як в хліві товклося,
 І Сіркові упійматись
 Зараз довелось.
 „А! піймався, — кажуть, — вовче!

А давайте бити,
 Щоб не лазив у кошару
 Він овець давити!“
 А Сірко кричить:— „Не вовк я,
 Я, їй-бо, собака!“
 Та дарма! по спині в його
 Вже гуля ломака.
 Як взялись Сірка періщить
 Добрими дрючками!
 „Коли ти собака,— кажуть,—
 Так не лазь з вовками!“
 Довелось би пропадати,
 Мабуть би і вбили,—
 Та Сірко побачив дірку,
 Плиг туди що-сили!
 Ледві втік! Боїтьєя й вити
 Та біжить додому,
 В двір убіг і потихеньку
 Вліз він у солому.
 Ніч пролежав, день пролежав,—
 Боки все боліли;
 А як знову він одужав
 І набрався сили,
 То нікуди вже не бігав
 Він ніколи з дому,
 І про те, що з ним зробилось,
 Не казав нікому.
 І зробився працьовитий:
 Ніч усю ганяє,
 Береже коморю й станю,
 Звіра відганяє.

МОГУТНИЙ КОМАРЬ.

Над ставком широководим
Посеред очеретів,
Там комарь, славетний лицарь,
Під листом зеленим жив.
Грав у сурму голосною
І до бою вибликав,
І в людей, і у звірини
Крови безліч випивав.
І його ніхто на світі
Ще й разу не подолів:
Наш комарь уславивсь гучно
Серед мух та комарів.
Всі казали, що від його
Світ ще дужчого не знав, —
Сам комарь тому повірив,
Сам що-дня про те казав.
Довго б наш комарь щасливий
У великій славі жив,
Як би він не чув про лева,
Що царем був у звірів.
Прилітала муха жвава

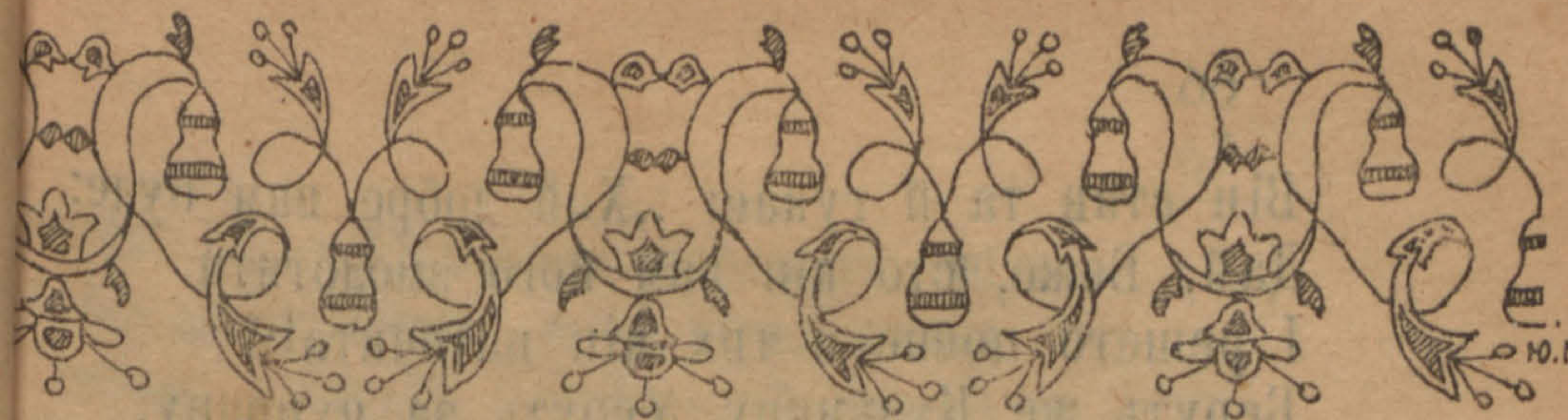
І казала, що-вона
 Лева бачила і сили
 В світі більшої не зна
 Запеклося коло серця,
 Защеміло в комаря,
 І ніяк забугь не може
 Він звірячого царя.
 Мучить думка та проклята,
 Що від його дужчий є, —
 І у серці комаревім
 Гордість лютая встає.
 Ось випростує він крила,
 Знявсь і лісом вже летить
 Аж туди, де лев могутний,
 Пообідавши, лежить.
 В сурму голосно ударив:
 „Гей ти, леве, уставай!
 Будем битися, аж поки
 З нас комусь та прийде край.
 Бо на цій землі широкій
 Місця двом немає нам—
 Хочу слави я придбати
 І собі, і комарям!“
 Ту ж хвилину вже кусає
 Лева в ніс швидкий комарь, —
 І відразу, ревонувши,
 Скочив тут звірячий царь.
 І запекла закипіла
 В їх баталія в ту мить:
 В щоки, в ніс комарь кусає,
 Налітає і дзичить.

Лев лютує! Ще ніколи
 Так ніхто не дошкуляв!
 Одбивавшися, всю морду
 Вже він кігтями подрав:

Кров дзюрить у лева з морди,
 Зовсім збувся сили він,
 Але поки ще держиться,
 Б'ється кілька ще хвилин.

Та комарь іще лютіше
 Налітає, не вгава...
 І царева похилилась
 На дернину голова.
 Закривавлений, безсилий
 Впав на землю грізний царь,
 І, зрадівши невимовно,
 Задзичав тоді комарь:
 „Той у світі єсть найдужчий,
 Хто найдужчого здолів:
 Світлом слави осіяний
 Я вернусь до комарів!“
 Він летить -- великий лицарь, —
 Ліс потроху вже минав...
 А паук давно між листям
 Паутиння хитро ткав.
 І комарь у хитрі сіті
 Стриб, залутавсь і повис!
 Скрики жалібні відразу
 Тут почув зелений ліс:
 „Так з великими буває!
 Нащо ж, доле, ти така?
 Подоліти зміг я лева,
 Гину я від паука!..“
 Так загинув лицарь славний,
 І паук його іззів,
 І про його всі забули
 Серед мух і комарів

КУЗЬМИНА.

В селі невеликім жила собі тихо
Розумна та мудра вдова Василиха.

Вона в себе мала гарну дитину:

Єдиного сина на ймення Кузьмину.

Вона того сина любила-кохала,

Що-дня на все добре його наставляла,

А щоб краще слухавсь та тямив науку,—

Пускала по йому гулять свою руку:

Бувало Кузьміні, бувало рукою,

Качалкою, дрюком, а то й кочергою.

А мати казала: „На добре те буде,—

Із рідного сина колись будуть люде“.

Ішли так, минали літа за літами,—

Уже наш Кузьмина гуля з парубками;

Далась йому знати та мудра наука:

Став дуже розумний з кочерги та з дрюка...

Нішов же Кузьмина побачити світа—

І босий, і голий—самі дірки свита.

І бачить: молотять ячмінь собі люде.

Він став та й гукає: „Хай добре вам буде:
Дай, Боже, сто кіп вам його змолотити
І решето повне з тих кіп наточити!“

Беруть же Кузьмину, беруть за чуприну,
Дають йому добре і в боки, і в спину.

Безщасний Кузьмина додому чвалає,
І плаче, й ридає, долю проклинає:

„Ой нащо ж ти, мати моя Василюху,
Мене породила на горе та лихо?“

— „Ой, сину мій, сину, тобі б говорити:
Дай, Боже, вам, люде, не перевозити,
Не перевозити, не переносити,
Вози поломити, коні потомити!“

Пішов знов Кузьмина побачити світа —
І босий, і голий — самі дірки світа.

Труну несуть люде на марах велику —

Він став та й гукає: — „Дай, Боже, довіку
Не переносити, не перевозити,
Вози поломити, коні потомити!“

Беруть же Кузьмину, беруть за чуприну,
Дають йому добре і в боки, і в спину.

Безщасний Кузьмина додому чвалає,
І плаче, й ридає, долю проклинає:

„Ой нащо ж ти, мати моя Василюху,
Мене породила на горе та лихо?“

— „Ой, сину мій, сину, тобі було б стати
Та вічну пам'ять гарненько сказати;
А нам би, — сказати, — дай, Боже, нажитись!
Тоді б помолитись і перехреститись!“

Пішов

І бос

Весіла

Він с

А на

Та п

Беру

Даю

Безш

І пла

„Ой

Мене

—

Дай,

Йому

Піш

І бо

Хаз

Сви

Куз

З с

Йом

Бер

Дак

Без

І п

„Ой

Мен

—

Дак

буде:

у,

и:

ку

ти

сь!

Пішов знов Кузьмина побачити світа—
 І босий, і голий—самі дірки свита.
 Весілля гуляють і весело, й пишно,—
 Він став та й гукає: — „Хай пам'ять вам вішна!
 А вам іще, Боже, дай добре нажитись!“
 Та ще й починає молитись-хреститись.
 Беруть же Кузьмину, беруть за чуприну,
 Дають йому добре і в боки, і в спину.
 Безщасний Кузьмина додому чвалає
 І плаче, й ридає, долю проклинає:
 „Ой нащо ж ти, мати моя Василюху,
 Мене породила на горе та лихо?“
 — „Ой, сину мій, сину,—тобі б говорити:
 Дай, Боже, вам сина свого одружити,
 Йому з молодістю ще сто літ прожити!“

Пішов знов Кузьмина побачити світа—
 І босий, і голий—самі дірки свита.
 Хазяїн солону на-в-городі палить,
 Свиню таку ситую, годовану смалить;
 Кузьмина:—„Дай, Боже, тобі обсмалити,
 З сією свинею сина одружити,
 Йому з молодістю ще сто літ прожити!“
 Беруть же Кузьмину, беруть за чуприну,
 Дають йому добре і в боки, і в спину.
 Безщасний Кузьмина додому чвалає,
 І плаче, й ридає, долю проклинає:
 „Ой нащо ж ти, мати моя Василюху,
 Мене породила на горе та лихо?“
 — „Ой, сину мій, сину,—тобі б говорити:
 Дай, Боже, вам дядьку, її впорядити,

На святій Великдень коло столу сісти,
Разговівшись добре, з діточками ззісти!“

Пішов знов Кузьмина побачити світа —
І босий, і голий — самі дірки свита.
І бачить: до яру дід падло волоче, —
Він став та й гукає: — „Дай, Боже, паноче,
На святій Великдень вам до столу сісти,
Сю здохлу коняку з діточками ззісти!“
Беруть же Кузьмину, беруть за чуприну,
Дають йому добре і в боки, і в спину,
Безщасний Кузьмина додому чвалає,
І плаче, й ридає, долю проклинає:
„Ой нащо ж ти, мати моя Василюху,
Мене породила на горе та лиху?“
— „Ой, сину мій, сину, — а ти б не дивився!
Узяв би та плюнув, та й геть одступився!“

Пішов знов Кузьмина побачити світа —
І босий, і голий — самі дірки свита.
Там батюшка з церкви йде тихо додому,
Шапки всі скидають панотцю старому;
Кузьмина ж на його і не подивився,
Узяв іще плюнув, та й геть одступився.
Беруть же Кузьмину, беруть за чуприну,
Дають йому добре і в боки, і в спину.
Безщасний Кузьмина додому чвалає,
І плаче, й ридає, долю проклинає:
„Ой на що ж ти, мати моя Василюху,
Мене породила на горе та лиху?“
— „Ой, сину мій, сину, — чи так же годиться“

Тобі б панотцеві було поклониться
 Та шапочку зняти, в руку цілувати,
 Ще й благословення святого прохати!

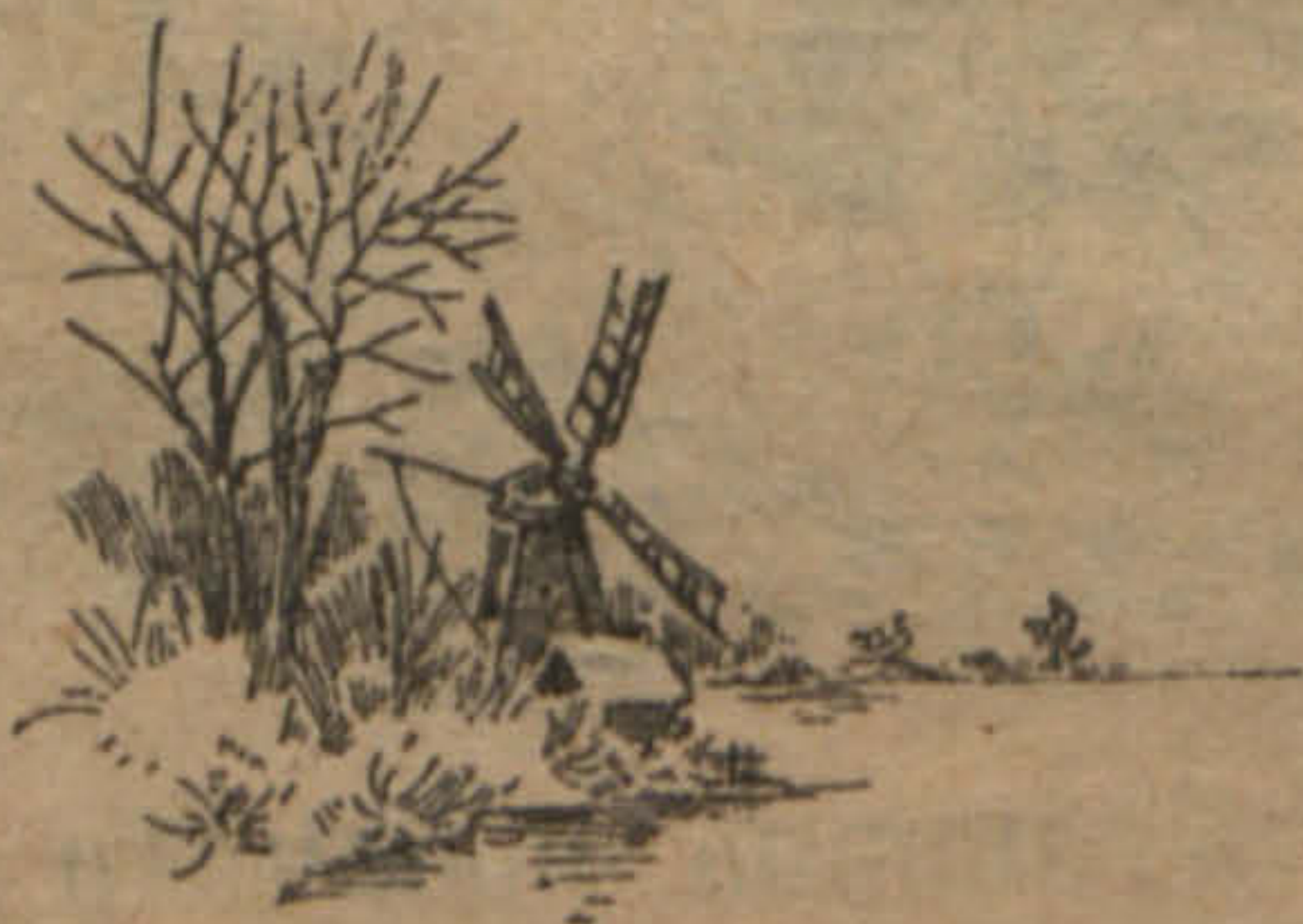

Пішов знов Кузьмина побачити світа—
 І босий, і голий—самі дірки світа.
 Іде він, чвалає лугами-лісами,

Аж бачить—здоровий ведмідь під кущами
 Вола десь допавши, дере-роздирає.
 Кузьмина підходе і шапку знімає:
 „Дозвольте, паноче, в руку цілувати,
 Ще й благословення святого узяти!“
 Ведмідь як почав же там благословити,—
 Кузьміні-бідасі вже нікуди й жити,—
 Тільки що живенький утік він од його...
 Як мати уздріла синопка такого,—
 Сплеснула руками та й заголосила
 І сина за два дні в труну положила...

Умер же Кузьмина — нехай лежить тихо!
 Далось в знаки йому горе та лихо:
 Измалечку бито, великого бито—
 Тепер од усього землею закрито..
 Ого ж, батьки, знайте—діти навчайте,
 Діти навчайте, словом наставляйте,
 Бо розум загине від пуги та дрюка,
 А добрее слово — велика наука!..

1890. III 23.

ТРИ БАЖАННЯ.

Ой було се ще в давнії роки,
Як у нас на Україні широкій
Чоловік на селі жив Тимоха,
І була в його жінка Солоха.
Поганенько було таки жити:
Хоч було на чому й заробити,
Та як правду вам щирю сказати,
То вони не уміли придбати,—
Бо у гарне вбіратись любили,
А нап्राсти, наткати, не вміли;
Їсти — теж як би все їм ласенько,—
Встати—пізно, лягти ж—так раненько.
Так вони дожилися до того,
Що немає і в хаті нічого;
То і лає Тимоха Солоху,
А Солоха картає Тимоху.
Чоловік їй говорить: „Як би ти
До пуття та уміла робити,
То було б усього в нас багато—
І про буддень, і також про свято“.

Жінка каже:— „І з тебе робота!

Аж дивитись на тебе нудота:

Тільки лежні справляєш та сидні,—

Тим у нас тільки й є самі злидні“.

Так погризшись, розумнії далі

Долю лаяти злу починали:

„Се все доля недобра та люта,

Через неї се горе та скрута!

Нащо так се, що треба робити?

Кому доля годить, той на світі

Не робивши прожити здолає,

Ще й багатства та щастя зазнає“.

А Солоха сердито говоре:

„Наша ж доля дає саме горе.

Ну, та й доля ж ся наша — така,

Як пра-люта свекруха лихая!“

Тільки встигли те слово сказати,—

Коли стук щось відразу до хати!

Увіходить якась молодиця:

„Нащо ж так все на мене свариться?

Я — та Доля. Щоб ви не казали,

Що ви щастя на світі не мали,

Та що маєте долю лихую,—

Три бажання обом вам дарую:

Жівці перше, Тимосі ж два буде.

Не миліться ж ви добрії люде:

Тричі можете вдвох ви бажати,—

Хто що схоче, то й буде те мати,—

Більше ж трьох вже ніяк! Прощавайте!

Щастя з рук ви, глядіть, не пускайте!“

Те сказала і зникла вже з хати.

А ті раді:— „Що саме бажати?“
 Вже Солоха в Тимохи питає.
 А Тимоха і сам ще не знає,
 Бо думок у Тимохи багато:
 „Оттепер нам повік саме свято!
 Перше: грошей найбільш забажаю:
 Я із грішми доскочу й до раю!
 Будуть інші за мене робити,
 Ласих страв буде їсти і пити,
 Я ж як пан, увесь день на перині,
 Тільки скрикну: давайте ви, свині!
 Гроші є, то усе нам байдуже,
 Ти тоді зачіпай нас не дуже!
 Я палаци куплю і з панами...
 Ні, гордують пани мужиками!
 Коли так, то я паном зроблюся!
 Генералом! В мундір уберуся,—
 Шану матиму дуже велику:
 Всі шанують панів споконвіку.
 А воно іще більша є шана:
 Архиреєм би .. Звечора й зрана
 Цілуватимуть всі мене в руку,
 Я ж даватиму й панству науку.
 Тільки ні: в мене жінка, а знати
 Архиреї усі нежонаті...
 Так—царем!“ .. І знов думка гуляє,
 І думкам тим і вщину немає.
 А Солоха теж в хмарах літає:
 Дукачі та намисто їй сяє,
 Те ж палац, та такий пребагатий!..
 Бо не хоче вже вбогої хати...

Та на лихо згадалось Солосі,
 Що вони не вечеряли й досі:
 То було їй про їжу байдуже,
 А тепер закортіло, ще й дуже.
 У печі ще раніш затопила,—
 Подивилась:— „Ну й жар же до діла:
 Хоч сирягти, хоч спекти, хоч зварити!
 Почалу вона жар ворухити,
 Та й не стямилась, як і сказала:
 „Як би тут ковбаса зашкварчала,—
 От би так! А то з ранку самого,
 Опріч хліба, не їла нічого!“
 Тільки встигла сказати—ой, леле!
 Уже кільце ковбаски дебеле
 На жару і шкварчить, і пряжеться!
 Тут Тимоха ураз як сунеться:
 „Чи вона уже зовсім здуріла?
 Що, дурна ти лепете, зробила?
 За оцю ковбасу віддала ти
 Своє щастя, що мала придбати.
 Чом ти грошей, дурна, не бажала?
 Ковбаси вона, бачте, не мала!
 А, бодай би вона тобі сіла
 На твій ніс, що встрява не до діла!“
 Стриб ковбаска до пики Солосі—
 Так одразу й повисла на носі!
 Ніс зробивсь—вже яка йому й міра!—
 Гірше, ніж за сім гривень сокира.
 Тут Солоха:— „Мій Боже великий!
 Ой пропала ж я, бідна, навіки!
 Нащо ж я на цей світ народилась?!.. “

Так вона тут сльозами і вмилась!..

А Тимоха сидить уже тихо,—

Бачить сам, що і він зробив лихо:

І бажання віддав без нічого,

Та ще й жінці накоїв він злого.

Що робити?—він дума-гадає...

А Солоха уже його лає:
 „Бач, здалась я йому на паругу!
 Одмінив мою пику на другу!
 Як я вийду такою між люде?
 І яке ж то життя тепер буде?
 Віддавай мого носа, бо згину
 Та й тебе задавлю, злу личину!
 Що робити? Чи грошей бажати,
 Чи Солоху з біди визвляти?
 Воно й грошики дуже хороші!..
 Ну, та жінка миліша як гроші!
 „Так счезай же ти, халепо клята!“
 Де й поділась ураз ковбаса та!
 Хоч нічого не має Тимоха,
 Так ізнов як людина Солоха.
 Аж тут—стук! Знову Доля до хати:
 „Чи ще будете ви нарікати?
 Я ж вам щастя давала! Ви ж на що
 Віддали його так, за ні за що?
 Ні, не доля тут винна—самі ви,
 Що без краю недбалі й лінніві.
 Заробіть, тоді й будете мати,
 На дурничку ж не можна придбати.
 Самі взяли свого щастя не вміли!
 Прощавайте, як що зрозуміли!..
 Засміялась та й зникла із хати ..

Як прибитіі наші zostались!

Довго очі звести не зважались,
 Похилившись, сиділи довгенько
 Та зітхали обоє важенько.

Як же згодом прочумались трохи,
 То Тимоха сказав до Солохи:
 „Оттака приведенція в світі!
 Воно й правда, що треба робити“...

1890.

ДУМА ПРО КНЯГИНЮ-КОБЗАРЯ.

(З народнього поля).

Ой то не білий туман землю скрізь покриває,
А то князь молодий у похід виступає,
З військом рушає,
Турчина воювати,
Слави собі вояцької-молодцької здобувати.
До своєї землі ще землі придбати..
Ой то не сива зозуля гірко кувала,
То молода княгиня,
Вірна дружина,
З князем опрощення приймала,
Обнімала,
Від себе не пускала,
Ридаючи, руки до його простягала..
А вже князь з двору виступає,
За ним військо рушає,
Вигрімляє..
І йдуть так не день, не два,
І тільки навкруги їх трава степова,

Де не глянь, розлягається,
 Аж військо в траві тій ховається.
 Ото ж не день і не два минає,
 Князь у землю турецьку вступає
 І велить землю турецьку воювати,
 Турецьке військо у пені рубати.
 Та не стало щастя князеві слугувати,
 Почали його вороги побивати;
 Військо турок до ноги порубав,
 А которі недобитки — по степу распорошив,
 розігнав,
 Князя хороброго у бран, у неволю узяв.

II.

Ой тяжко князеві у неволі пробувати,
 Заліза тягати:
 Кайдани-залізо ноги повривало,
 Біле тіло молодецьке коло жовтої кости по-
 шмугляло.
 А ще ж то вночі у темній темниці з іншими
 невольниками він пробуває,
 А вдень турчин до темниці приходить,
 Двері відмикає
 І бідного невольника на тяжку роботу ви-
 вождає.
 А сам турчин коло невольників похсжає,
 Роботи доглядає,
 На слуги свої, на турки-яничари, зо зла гукає:
 „Кажу я вам, турки-яничари, добре ви дбайте:
 Із ряду до ряду захожайте,

По три пучки тернини й червоної таволги на-
бірайте

Та недбалого невільника по тричі в однім
місці затинаяте!“

То ті слуги, турки-яничари, добре дбають:

Із ряду до ряду захожають,

По три пучки тернини й червоної таволги в
руки набірають,

По тричі в однім місці бідного невільника за-
тинають,

Тіло біле коло жовтої кости обривають,

Бров християнську неповинно проливають...

Отак у тяжкій неволі князь пробуває,

Три роки горе та біду приймає,

А четвертого року випадком випало

До любої дружини звістку подати,

Словом переказати:

„Нехай“, — каже, — „моя люба дружина добре
дбає,

Статки-маєтки збуває,

Скарби збірає,

Мене, князя, з тяжкої неволі викупляє!“

III.

То княгиня, скоро тую звістку до рук дістала,

Гірко заридала,

Думала-гадала,

„Що як мені своє миле подружжя з неволі
визволяти?“

Що на той викуп ніяких статків-маєтків

Великих скарбів не буде ставати,
 Бо ні за які скарби не буде його царь ту-
 рецький випускати“.

І ну княгиня знов думати-гадати,
 Як своє подружжя з неволі визволяти:
 „Хочай би я й статки-маєтки збувала,
 Скарби великі збірала,
 То не можна мені самій до царя турецького
 доступати,
 Бо буде мене царь турецький собі за жінку
 брати;
 А певних людей та небоязьких нема кого по-
 слати“.

Думає-гадає,
 З себе прешишную князькую одежу скидає,
 Коси свої, довгі до п'ят, ножицями відтинає;
 Бере тоді на себе одежу просту чоловічюю,
 Бере кобзу тридцятострунную
 Та крадькома,
 Тишком
 Нічого нікому не оповіщає,
 У турецьку землю, у далеку дорогу страшну
 вихождає.

IV.

Ой далека то дорога: не день, не два її треба
 прохождати,
 Багато горя та муки зазнати!..
 Ой усього зазнала княгиня бідолашна:
 Ніжки свої білі збила-натрудила,
 Ручки свої ніжні тернами скокола,

Личенько своє молоденьке голодом стомила, —

Оченята свої карі слізьми стуманила, —

А таки дійшла вона до землі турецької,

І до царя турецького приходить,

Мов би то молодий кобзарь на кобзу грає.

Побачили слуги, турки-яничари, кобзаря мо-
лодого,

Ведуть його у палац до царя турецького,

Щоб він цареві заграє,

Заспівав,

Душу йому звеселяв.

То молодий кобзарь-княгиня до палацу вступає,

Царя турецького забачає,

Струни торкає,

Грає-співає,

Піснею жалібною серце у царя виймає.

Царь турецький жорстоке серце мав,

А з тієї пісні слізьми дрібними заривав...

І довго молодий кобзарь-княгиня цареві грав —

І день, і два, і три...

І каже царь турецький

Бусурменський:

„Будеш ти в мене, кобзарю молодий, повік
пробувати,

Буду тебе за рідного брата мати,

Незліченними скарбами наділяти“.

І каже молодий кобзарь-княгиня:

„Не можу я, царю, коло тебе пробувати:

єсть у мене батько й мати, —

Будуть вони, старенькі, по мені вельми ту-
жити-сумувати“.

І говорить царь турецький,
Бусурменський:

„Коли ж не хочеш у мене пробувати,
То даю тобі волю, чого серце твоє бажає, у
мене прохати“.

Тоді молодий кобзарь-княгиня промовляє:

„Змалку я, царю, по світу блукаю—

А товариша собі не маю:

Сумно мені самому без товариша пробувати.

Дозволь мені, царю, в тебе якого невільника
взяти, —

Буде мені хоч товариш у дорозі розмовляти“.

І звелів царь турецький темну темницю від-
микати,

Кобзареві молодому, якого схоче, невільника
дати.

Ти кобзарь молодий, княгиня, до темної тем-
ниці уступає,

Усіх невільників оглядає,

Подружжя своє, князя любого, вибірає,

З темниці вивождає,

І з ним укупі з землі турецької рушає.

V.

Пішли вони вкупі широкими степами,

Байраками та ярами;

І не міг князь своєї дружини вірної впізнати.

А вона не схотіла йому про себе і навзнаки
дати.

І йшли вони так довго широкими степами,

Байраками та ярами;

А як почали до своєї землі доходити,
Почав князь до молодого кобзаря, до княгині
промовляти:

„Пусти мене, чоловіче добрий, на волю!
Не просту дав мені Бог на світі долю:

У сій землі я князем князюю, —
Який хочеш викуп за себе обітую“.

Говоре молодий кобзарь-княгиня:

„Нічого я в тебе, князю, не бажаю, —
Іди, хай тобі Бог помагає!“

То князь радий, молодому кобзареві як і здя-
куватись не знає,

До себе в гостину закликає,

А молодий кобзарь-княгиня відмовляє:

„Не можу я, князю, зараз до тебе прибувати,
Бо є в мене батько й мати, —

Будуть вони, старенькі, по мені вельми тужи-
ти-сумувати.

А як дасть мені Бог до батька, до матері за-
вітати,

Тоді буду до тебе в гостину прибувати“.

І тоді вони опрощення брали,
Кожен своїм шляхом повертали.

VI.

То молода княгиня навпростець небитими
стежками пробігала,

Швидче від князя до господи прибувала,

Препишную одіж князьку на себе брала,

Чоловіка дожидала.

Час-година минає,
Ото вже й князь до господи прибуває.

Усі його стрічають,
Вітають.

Княгиня його вітає,

Приймає,

Про здоровля питається;

А він зо всіма вітається,

А коло неї й не стане.

На неї й оком не гляне,

До своїх райців промовляє:

„Бачите, як моя жінка добре дбає:

Тепер цілує-вітає,

А як я в тяжкій неволі пробував

Та звістку подавав,

Щоб вона статки-маєтки збувала,

Скарби збирала,

Та мене з неволі визволяла, —

Так тоді де вона бувала?“

І говорять райці князькі:

„Відколи, князю, твоя звістка прибула,

З того часу княгиня дома не жила,

До сього часу десь пробувала

І се тільки до господи завітала.“

І распалився князь гнівом великим,

Одвів княгиню до неї в кімнату,

Звелів на ключ замикати,

А сам до ради уступає,

Промовляє:

„Панове райці!

Судіть мою жінку невірну як треба по правді!

Як би не молодий кобзарь мене обрятував,
То й досі б я турецькі кайдани тягав“.

VI

І ото починає рада суд судити,
І присудили княгиню горлом скарати,
Смерть їй вчинити.

І князь на тій присуд сам пристав,
З райцями до княгині уступав,

Щоб узяти,
На смерть її віддати.

Підійшов. двері одмикав,

Та й скам'янів там, де стояв:

Світлиця порожня, немає княгині у їй,
А стоїть там кобзарь молодий...

І говорить молодий кобзарь-княгиня:

„Ой який же тепер світ настав,
Що чоловік своєї жінки не пізнав“.

І тоді кобзарь з себе одіж просту скидав. —
Кожен княгиню пізнав.

І тоді князь радістю радіє,

І сльозами ридає,

У своєї жінки вірної прощення благає...

І тоді князь великий бенкет шчиняє,

Увесь народ на його скликає,

З радоців бенкетує-гуляє,

Своє любе подружжя, княгиню, уславляє!..

СКАРБЬ.

I.

Жив колись у нас кумедний
Чоловік—Юхимом звався
Забагатіти відразу
Все він якось сподівався
„Я вже—каже—добре знаю:
Є в землі скарбів багато,
І усі їх взяти можна
Під купаловеє свято.
Та на лихо я і досі
Ще не знаю, як їх брати:
Треба щось там ворожити,
Треба щось там чарувати“.
І усе про скарб той дума,
І додумався до того,
Що в думках опріче скарбу
В голові нема нічого.
І Юхимові приснилось,
Що в великім нашім лісі,
За сімнадцять гін од краю,

У кущах десь при орісі,
 Скарб лежить там незліченний,
 Але взяти гроші зможе
 Тільки той, хто певним словом
 Скарб заклятий завороже.
 Встав Юхим і вже не знає
 Що почати, що й робити—
 Як що він скарба не возьме,
 То не може й в світі жити
 Але як його узяти,
 Як того не знаєш слова?
 Думав-думав і надумав—
 От і поміч вже готова.
 Зараз шапку надіває,
 Та й іде швиденько з хати:
 Поспішається скоріше
 В кума ради поспитати.

II.

Кум його, коваль путящий,
 Був тоді у кузні саме
 І распечене залізо
 На ковадло тяг кліщами
 Поздоровкались, потроху
 Роспиталися про діло,
 І Юхим йому говорить
 Те, про що казать кортіло:
 „Знаю я у лісі, куме,
 Незліченний скарб багатий,
 Та того не знаю слова,

Що їм можна скарб узяти;
 То навчи мене, мій куме,
 Вічно дякувати буду,
 Й половину відступаю
 Я з усього, що здобуду“.

„Добре!“—кум йому говорить:

„Ось що мушиш ти робити:

Під Івана під Купала

В ліс на місце сам іди ти

В лісі папороть цвістиме:

Квітку ти зірви із неї,

А тоді і підеш зараз

До ліщини до тієї.

І як буде в тебе квітка,

Скарб до тебе сам прибуде“.

А Юхим його питає:

„Ну, а чим же скарб той буде?“

Кум і каже:—„Скарб усяко

Об’являється: буває

Часом свічкою, а часом

Дідьком лисим причвалає.

Як побачиш, що ітиме,

Не тікай тоді від його:

Стій, не руш ні трохи з місця

І не бійся ти нічого.

Як підійде—вдарь по пиці,—

Та добряче вдарь,—дивися!

І промов:—„Амінь, на гроші

Та на злото розпадися!“

Побалакали ще трохи,

І пішов Юхим додому.

Радий дуже, та про радість
Він не каже ще нікому.

III.

Ось прийшов Іван Купало,
Ось і піч уже надходе,
І Юхим на те возлісся
Перед північню приходе.
Де ж та папороть? Немає,
Не цвіте ніщо й не сяє,
А Юхим блукає в лісі,
Все ту папороть шукає.
Довго він блукав без діла,
Заболіли й ноги в його,
А знайти не довелося
В лісі темному нічого.
Утомився, сів під дубом
Там, де мусить скарб лежати,
Може скарб без квітки вийде—
„Треба“, — дума — „підождати!“
Довго ждав сидів, сердега,
А нічого ще немає;
І вже голову на груди
Тихий сон йому схиляє;
Коли чує—щось у лісі
Затріщало, зашуміло.
Скочив він з землі, злякався,
Затрусилося все тіло;
Далі здумав, що не треба
Тут лякатися нічого.

І, кулак зобгавши, жде він
З лісу скарба золотого.
Аж і справді щось виходе,

Лисий дідько насуває,
А Юхим його до себе
Ближче, ближче підпускає.
Підпустив — як дасть по пиці!
„Роспадись“ — кричить — „на злото!
Роспадись!..“ Але ж погляне
То не дідько, ні... та що то?
То коваль, то кум Юхимів:
За обличча ухонився
І кричить: — „Чи не здурів ти,
А чи, може, ти сказився?
Не діждавнись, я до його
В ліс прийшов, щоб пособляти, ---
А за віщо ж маєш биться
Ти, недовірку проклятий?
На ж тобі за це!“ — Сченились,
А Юхим кричить; — „Куди ти?
Думав я, що скарб приходе:
Сам же ти казав, щоб бити!“
А коваль кричить: — „А можна.
Не розгледівши, так биться?
Ось як дам тобі — навчу я,
Перш ніж битися — дивиться!“
І зоря ще не займалась,
А куми уже побились,
Без скарбів прийшли додому,
І надовго посварились.
А не вірили б дурниці,
Та за нею не вганяли,
То й чубів вони б задармо
В лісі не повискубали.

КРЮК, ВЕЛИКА ПТИЦЯ

(З народнього поля).

Жив собі колись на світі
Крюк, велика птиця;
Звик собі він тихо жити,
Тим та сям живить ся.
Всі птахи його у лісі
Дуже поважали,
Як збирались у громаду,
На покуть пускали.
І питалися поради
Про всячину в його,
І всі його шанували,
Як батька старого.
Жив би так собі любенько
Крюк, велика птиця,
Як би раз не довелось
Із раком зустрітись.
Був тоді наш крюк голодний:
З ранку аж самого
А ні ріски ще у роті

Не було у його.
 Довго він літав у лісі
 Та шугав степами,
 А над вечір сів, знемігшись,
 Між очеретами.
 Коли гляне—рак великий
 В воду хоче лізти;
 Крюк до його—хап у рота!
 Буде попоїсти!
 Се на березі робилось,
 Долі під вербою;
 Крюк злетів та й сів на гілку,
 Саме над водою.
 Бачить рак тоді, що лихо,
 Та й ну мудрувати:
 Як би тут обрятуватись,
 Щоб не пропадати?
 От подумав він та й каже:
 „Ой мій крюку-брате!
 Довелося батька й матір
 Твоїх мені знати!
 Ну, та й гарні ж були птиці!
 Вже таких немає;
 Що розумні вже, що добрі,
 Так хто його й знає!“
 Крюк те чує, слухать гарно,
 Що рак батька славить,
 Та „угу!“ на те мугика,
 Рота не роззявить.
 Рак ізнову починає:
 „Правду як сказати,
 То твоїх ще довелося

І братів зазнати.
 Удалися в багька діти:
 А, та й птиці ж гарні!

Що вже добрі, що розумні,
 Чисті та чупарні!
 Брюк те чує, слухать гарно,

Що рак братів славить,
Та „угу!“ на те мугика,
Рота не роззявить.

Рак же знову починає:

„Але що казати!

Хоч були брати і гарні,
Гарні батько й мати,

Та куди вже їм до тебе!

Краси й не зрівняти,

А за розум тебе б треба

Царем обібрати!“ —

„Ага!“ — скрикнув крюк зрадівши

Та й роззявив рота,

А рак бульк тоді у воду, —

Пропала робота!

А сороки білобокі

На вербі скакали:

Як те вздріли, — полетіли

Та всім розказали.

З того часу вже минулась

І повага й шана,

І на крюка гріма кожна

І галка погана;

З того часу, як в громаді

Стане крюк навчати,

Зараз птаство: „Годі! годі!

Навчивсь царювати!“

Так йому те прикро стане, —

Хоч піти втопитьсь!

Та й замовкне, сяде збоку

Крюк, велика птиця.

ДУРЕНЬ ДУМКОЮ БАГАТІЄ.

(З народнього поля).

Наш Іван кохавсь у мріях:
Думкою літає
Та скарби усе наводить,
Гроші здобуває.

Одного разу пішов він
На баштан до пана:
Огірочки молоденькі
Звабили Івана.

Взяв мішок Іван з собою,
Повен щоб набрати,
Та й почав він до баштану
Стиха плазувати.

Як підліз до огірочків,
Став він і гадає:
„Се мені, їй-Богу, щастя
Зараз набігає.

„Наберу сіх огірків я
Повну лантушину,
А тоді візьму за їх я
Добру копійчину.

„За ті гроші собі маю
Курочку купити.
І та курочка курчаток
Буде нам водити.

„Я візьму оті курчата
Та й пошлю я жінку
Їх продати, і куплю я
За ті гроші свинку.

„Наведе мені та свинка
Поросят чимало,
Будуть в мене і ковбаси,
Буде в мене й сало!

„Тільки— ні! Ті поросята
Я не буду їсти,
А як виростуть, то їх я
Теж продам у місті.

„За ті ж гроші всі куплю я
Добрую коняку,
І вона робити буде
Нам роботу всяку,

„А до того приведе ще
Лошачка такого,

Що швидчішого не буде
Коники ні в кого.

„Лошачка того продам я,
Хату щоб купити,
Біля хаги ж щоб садочок:
Вишеньки та квіти.

„А там далі і город щоб —
І його чимало.
Бо я хочу, щоб на йому
Все там виростало.

„Огірків теж насадю я,
Барнша щоб мати...
Тільки горе, що такий то
Вже народ наш клятий:

„Не вдержиш і огірочка,
Вирвуть все до краю...
Ну, байдуже: сторожів я
Добрих понаймаю,

„А сам вийду потихеньку
Із своєї хати
Та й піду у сторожів тих
Варти вивіряти.

„Так піду я по над краєм
Та й гукву: — „Не спіте! —
Гей, чи чуєте?! Баштан мій
Краще стережіте!“

Та й згукнув Іван, мов справді
 В його вже те діло:
 На баштані ж тому двоє
 Сторожів сиділо.

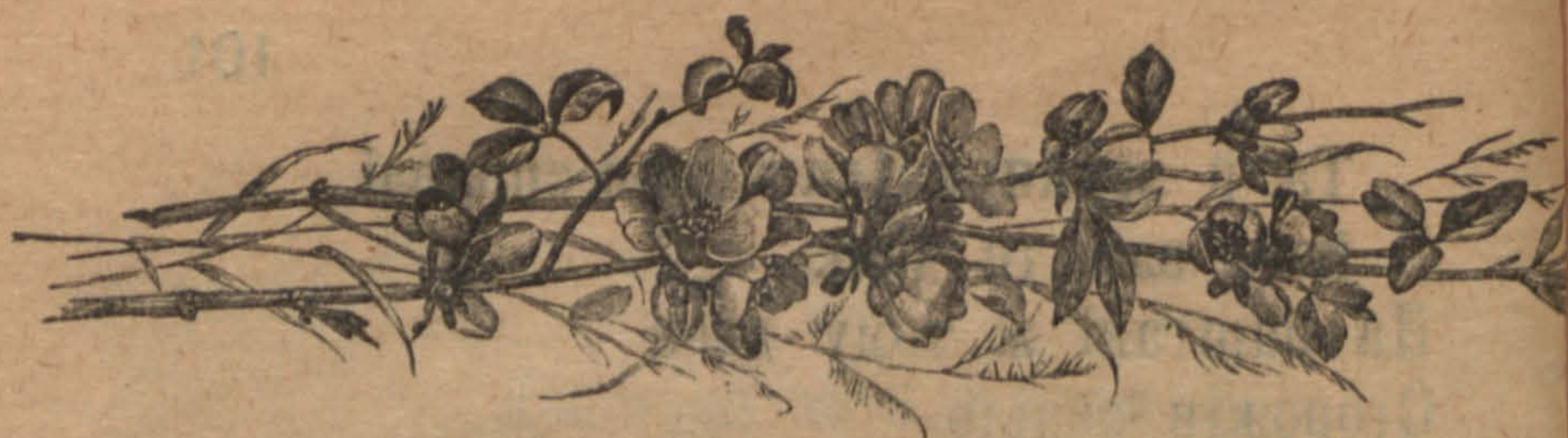
Як почули вони Йвана,—
 Кинулись до його,
 Та й шиймали зараз в руки
 Із мішком дурного.

Попобили бідолаху,
 Мали ще й в'язати,
 Та вже вихопився якось
 Та мерцій тікати!

Як вернувся, — ще довгенько
 Чув побиту спину,
 Та нікому не хвалився
 Про свою причину.

Та вже потім жінці якось
 Розказав се діло,
 Та — сусіді; трохи згодом
 Всюди облетіло.

Почали тоді сміятись:
 „Он як наші вміють, —
 Що думками із нічого
 Швидко багатіють!..“

РИБ'ЯЧІ ТАНЦІ.

1.

Лев царює над лісами,
Над водами від царює.
Скрізь закони видає він
І усюди порядкує.

2.

Ось надумавсь він і кличе
На велику пораду
До свого царського двору
Всю звірячу громаду.

3.

Каже раді міркувати:
Дати рибі суд і право
І суддю настановити,
Щоб судив він не лукаво.

4.

Стала рада міркувати:—
Міркували-радували
І над рибою суддею
Всі лисицю обібрали.

5.

Почала тоді лисиця
 По річках порядкувати...
 В неї кум був — однокрилий
 Журавель старий цибатий.

6.

Ось вона його до себе
 Пособляти попросила,
 І тоді у їх робота
 Дуже швидко закипіла:

7.

Кум стромляє ніс у воду,
 Рибу з неї викидає,
 А лисичка на травиці
 Суд над нею вирікає.

8.

І як риба та погано
 Щось поводитася у річці,
 То злочинницю карати
 Все доводилось лисичці.

9.

І покараних злочинців
 Кум з кумою не ділили,
 А ладненько та тихенько
 Так удвох усіх і їли.

10.

І погладчала лисичка,
І така ситенька стала,
Що усіх звірів, як глянуть,
Заздрість зараз обнімала.

11.

Як позаздрили, то стали
Доглядатися пильненько,
Та й дізнались, як лисичка,
Порядкує там гэрненько.

12.

Між звірами зараз чутка
Пролинула про те діло,
І те слово і до лева
Трохи згодом долетіло.

13.

Хоч пан лев і сам обіда
Баранами та волами,
А голодний не гидує
І нечистими свинями.

14.

Дак то ж він і лев на тее,
Щоб звірячу драти шкуру,
Иші ж мусять мати просту,
А не левову натуру.

15.

Беззаконство він карає:

Сам бажає подивитися,
Як то справді порядкує
Там над рибою лисиця.

16.

І до річки він приходе.
А над нею суд там саме:

Рибка б'ється на травиці
Головами та хвостами.

17.

Кум з кумою вже гарненько
Пообідати хотіли,
Та зненацька коло себе
Лева дужого уздріли.

18.

„Хто такий ти? Що тут робиш?“
Грізно в кума він питає,
Та лисичка зна брехати
І швиденько відмовляє:

19.

— „Се мій писарь єсть, о царю!
Він за чесність превелику
Від народу має шану
Й буде мати аж довіку.

20.

— „А оце твої підданці,
Посланці се від народу—
Щоб тебе тут привітати,
Бач, покинули і воду.

21.

— „Карасі, великий царю,
Се прийшли поздоровити...“ —
„Ну, а як же“ — лев питає—
„Як народові тут жити?

22.

Чи вдоволені підданці?
 Чи порядок є у краї? —
 А лисиця відмовляє:
 — „Та їм так, неначе в раї!

23.

— „О, наш добрий царю! тільки б
 Бог тобі дав віку й сили!..“ —
 (А карасики безщасні
 На травиці тріпотіли).

24.

— „Тільки чом же“ — лев питає, —
 „І хвостами, й головами
 Ті заступники народні
 Все кивають перед нами?“

25.

А лисиця відмовляє:
 — „Мудрий леве, се радіють
 Так вони, тебе уздрівши,
 І танцюють, як уміють...“

26.

„А!“ - ревнув тут лев, брехнею
 Розлютований такою,
 І в свої він кіхті кума
 Ухопив ураз з кумою.

27.

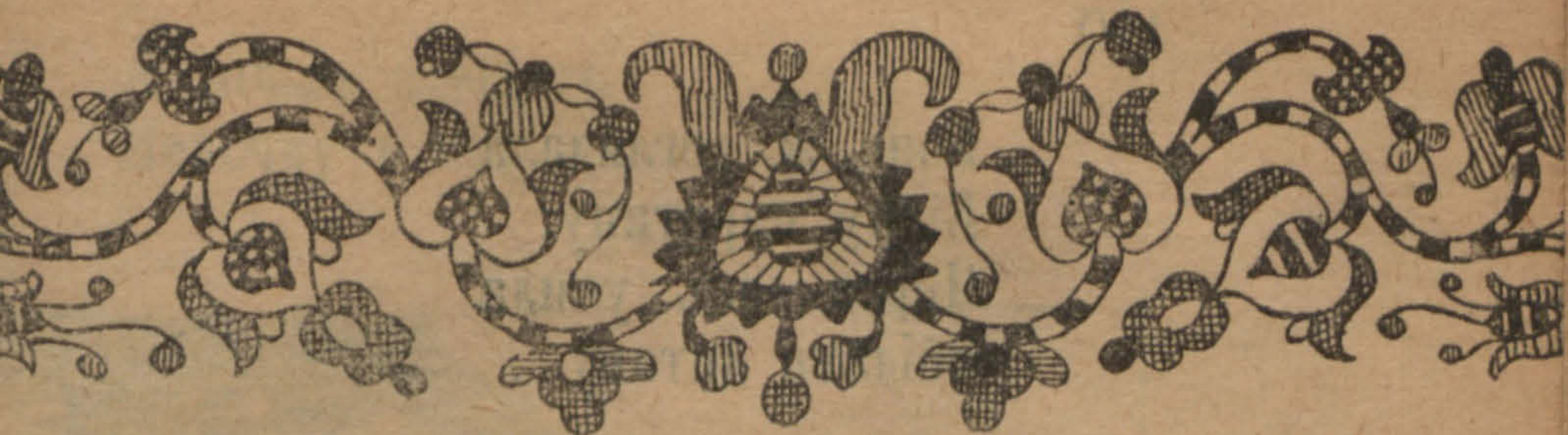
І щоб так не без музики
Тим підданцям танцювати,
То він писаря з суддею
Їм примусив заспівати.

28.

І було то на сім світі
Їм останнє вже співання...
Так скінчилося лисиче
Над річками панування...

1892. V. 7.

СИРІТКА.

I.

Умірає мати,
Дочку покидає;
Не женитись батько
Жінці присягає.

На могилі в неї
Трава зеленіє,
А присяги батько
Держати не вміє.

Бере він у хату
Молодую жінку:
„Доглядай“ — він каже, —
„Мою ти дитинку!“

Вона ж сиротину
Добре доглядала:
На рік двічі білу
Сорочку давала.

Вона ж доглядала
Бідну сиротину:
Через день учила
Обідать дитину...

Зжурилась дитина,
Звелася ні на що,
А мачуха каже:
„Ліниве ледащо“.

Роковее свято,
Великдень приходе,
Мачуха сирітку
З-за столу виводе:

„Ти паски вкусила,
То вже й розговілась,
Вставай та іди вже,—
Чого ще розсілась?“

„Сорочки ти білі
Полюбляєш брати,
А того не хочеш,
Самій щоб надбати.“

„Піди, стоїть прядка
У хижці в куточку,
Там сядь та й пряди ти
Собі на сорочку!“

Пішла сиротина
Та не в ту хижину,

А пішла одвідать
Ненечку єдину.

Прийшла на могилу,
Ік їй припадає,
Цілує землицю
І плаче й рпадає:

„Ой мамо-голубко,
Як би ви устали
Та дочку єдину
Тепер зоглядали.

„Ой, мамо голубко,
Почуйте, як плачу,
Хоч голос подайте,
Хоч хай вас побачу!..“

Ой плаче сирітка,
І туже, й ридає,
Та ніхто з могили
Їй не відмовляє.

„Коли ж ти не хочеш,
Мамусю устати,
Коли ж ти не можеш
Ні слова сказати,

„Візьми мене, мамо,
До себе до ями,
Нехай я не плачу
Гіркими сльозами.

„Нехай не вернуся
Я більше додому,
Не дай ти знущатись
Із мене нікому“.

Ой плаче сирітка
І туже, й ридає,

Та ніхто з могили
Їй не відмовляє...

Додому вернулась
Бідна сиротина,—
Покинула доню
Ненечка єдина...

II.

А бідная мати
Усе почувала,
Вона ж тоді зараз
Перед Христом стала:

„Пустити мене, Боже,
На землю із неба:
Посібити рідній
Дитиноньці треба!“

І Бог бідну матір
На землю пускає,
І мати тихенько
Вночі зіхожає.

Приходе до себе,
У свою хатину,
Край порога бачить
Рідную дитину.

Тихо мати, тихо
У хату вступає,

В головах у батька,
В мачухи ставає:

„Прокиньтесь!“ — говорить,
„Прийшла я із раю,
За доньку-сирітку
Я вас покараю.

„Як ще прийду вдруге
І таке побачу,
Тоді перед Богом
Я тяжко заплачу

„І буду благати
На вас я карання
За ваше з моєї
Дитини знущання!“

Прокинувся батько,
Мачуха схопилась:
Уся їх хатина
Сявом світилась.

Немає ж у хаті
Вже більше нікого,
А серце занило,
Із ляку тяжкого...

Уранці сирітка
Весела устала:
„Була в мене мама,
Мене цілувала“.

Говоре, а батько
 І мачуха знають,
 Що правду та каже:
 Її не займають...

III

Одмінилось дуже
 З тієї години:
 Не пізнаєш більше
 Тепер сиротини:

Що-неділі в неї
 Сорочка біленька,
 Що-неділі в косах
 Стрічечка гарненька

Із мачухи мати
 Сиротині стала,
 Щиро доглядала,
 З ока не спускала.

А сирітка матір
 Мертву поминала,
 Як що-дня молитисьь
 Богові ставала.

СМІЛИВА ДІВЧИНА.

I

Жив на селі заможний чоловік —
Давно-давно—як ще у нашім краї
Були князі та пишні королі
Був удівець дідусь той одинокий,
Сумуючи він віку доживав.
А щастя мав—одну дочку Орисю.
Вона йому мов сонечко ясне
Останні дні освічувала любо;
І пишною красою процвіла,
І вдачею ласкавою своєю
Йому вона утіхою була.
Багато вже до неї залицялось
В тому селі хороших парубків
І старостів до неї присилало,
Та рушників не подала вона:
Ті парубки здавались їй такими
Звичайними, буденними, усі
Вони були такі їй нецікаві—
Ні розуму, а ні краси у їх,

Ні смілого завзяття вогняного...
 Ні, не таким вона собі того
 В час тихих мрій самотна уявляла,
 Кому б вона, радівши, подала
 На весь свій вік свою дівочу руку,
 Щоб поруч з їм усе життя пройти
 І радісно та щиро вік прожити!
 Ясний, ясний!.. могутний... молодий...
 Над усіма він високо... А очі,
 Мов дві зорі, — на неї так зорять,
 І пишною красою він сияє...
 Такого їй не стрінути повік!
 Ні, вже вона зостанеться у батька,
 Бо любить так Орися татуса,
 Що й здумати з їм розлучитись важко!

II.

Та робиться не так, як хочем ми,
 А саме так, як таємнича доля
 Ізробить нам.

Се сталася війна,
 Бо вороги напали на країну.
 Прийшли вони — і села занялись,
 Кров полилась, зросивши ситую землю;
 Над трупами закрюкав чорний крюк,
 І степовий орел із лоба очі
 Не одному мерцю повисмикав,
 І не одна тоді бездольна мати,
 Ридаючи, війну ту прокляла,
 А все вона тяглась і не кінчалась.

То брали перш до війська парубків,
 А далі вже підстарших стали брати,
 Чоловіків жонатих; покидавши
 Свою сем'ю — дружину та дітей —
 Ішли гони свій край обороняти
 І на степах лягли від ворогів...
 Війна тяглась, війна ще не кінчалась.
 Тоді прийшла вже черга на старих:
 „Ідіте й ви, а то весь край загинув,
 Нас закують в невілницький заков!“
 Ідуть старі. Вже дід — Орисин батько,
 Але й йому припала черга йти.
 І, плачучи, Орися промовляє:
 „Ой, таточку! ви ж немоцні, старі, —
 Минулося вже ваше воювання,
 І ворог вас, безсилового, уб'є!
 Ся голова, без міри дорога,
 На іграшку орлові на степу
 Зостанеться. Не можна так, несила!
 Не мусите ви на війну іти!“
 А батько їй на те відповідає:
 — „Повинен я, бо гине весь народ.“
 Ізнов тоді йому Орися каже:
 „Коли вже так, то я за вас піду.
 Не думайте, що я така безсила:
 І сила є, і я не боязька!
 От справте ви вояцькеє убрання
 Мені усе і зброю та коня
 Купіть мені, — побачите, якого
 Із себе я зроблю вам вояка!
 І не пізна ніхто, що я Орися!“

Почувши те, то батько аж злякавсь:
 — „Та схаменись! Хай Бог того боронить!
 Оце лихе надумала й страшне!
 Де ж видано, щоб дівчина до війська
 Коли ішла? Не хочу я того!“ —
 Як почала ж Оріся умовляти:
 „Ой, таточку, ріднесенький, пустіть!
 Ви будете собі живенькі дома,
 І я до вас скоресенько вернусь,
 Як ворогів проженемо! Пустіть-бо!“
 Як почала старенького благать, —
 Заплакав він та й згодився, бідаха!..
 Вояцькеє убрання справив їй,
 Віддав свою, в боях добуту, зброю,
 Підперезав... сам спорядив її..
 Благословив тремтячою рукою,
 Ридаючи... Сам вивів їй коня,
 Посадовив .. ще раз припав до неї...
 Зірваввся кінь, ударив копитом, —
 Полинула Оріся... вже далеко...
 Зникає вже... Не видно вже її..
 І він упав, неначе дуб підтятий.

III.

От приїздить Оріся і до війська
 Та й промовля: — „За батька я прийшов,
 Прийміть мене!“ — То й прийняли Орісю.
 І почалось їй військове життя.
 Зустрілися вони із ворогами —
 І лютий бій — зітнулися на смерть!

Вже вирвались з тугого лука стріли
 І свиснули в повітрі — стільки їх,
 Що сонечко мов хмара потьмарила;
 Впиваються у тіло воякам,
 А гострий спис ламає теляги
 І пробива вояцькі дужі груди;
 Бряжчать мечі по шоломах сталевих,
 Лютуючи счепилися бойці
 І падають!.. Проклін, благання, стогін
 І лютий крик, і людська кров, і смерть.
 В тій бойовій кипучій завірюсі
 І бідная Орися молода
 Борониться і б'ється скільки сили.
 І смілий дух прокинувся у їй:
 Не страшно їй тих стріл, списів ворожих,
 Не дивиться назад, а наперед,
 Поперед всіх конем у бої грає.
 Коли це враз сунули вороги.
 Хитнулися, не встояли тут наші
 І кинулись навітки. Все біжить,
 Пропало все! Загинув край і воля.
 Оглянеться Орися — Боже мій!
 Вона сама, а всі назад тікають.
 Тоді вона, сама не знавши як,
 До втікачів наляканих гукнула:
 „А сором вам! довічний сором всім!
 Ви ж присяглись умерти, — не податись!..“
 І кинулась ізнов на ворогів.
 А ті слова до ближчих долинули
 І переміг їм сором нищий страх:
 Враз кинулись назад вони до бою,

За їми й ті, що далі утекли, —
 І знов борня за волю до загину!
 Гей, подались вже вороги назад,
 І наші їх женуть, мов ту отару —
 Утікачі звитяжцями стають.
 Подужали!.. Радіючи вертають
 З баталії. Гукаючи, ведуть
 До короля Орисю. Привели:
 „Оцей юнак спинив утікачів.
 Як би не він, то лихо б нині сталось“.
 Радіючи, їй дякує король,
 Настановля отаманом і хвалить:
 „От так юнак! Як би я мав дочку,
 То б дав її за юнака такого“
 Так промовля до дівчини король,
 А молодий та гожий короленко,
 Почувши те, та й погляда собі:
 Де той юнак, що вартий королівни?
 Аж дивиться — конем Орися грає —
 Така ставна та молода, та гожа,
 Як квіточка у пишному саду,
 А очі ті — немов би ясні зорі,
 Їх сяєво аж в душу досяга.
 „Ой, Боже мій! — подумав короленко,
 „Дівочії у його очі й стан.
 Це не юнак, — того не може бути,
 Бо погляд цей — торкає серце він...“

IV.

І журиться, нудьгує короленко:
 Усе йому ті очі і той стан

Ввижаються, — не вірить, що Орися
 Не дівчина. Став назирці ходить
 За нею він, — нічого не помітив:
 Все робить так, як інші юнаки.
 Він сам себе вмовля, що помилився,
 Що мусить він покинуть ці думки,
 Та розуму не слухається серце:
 Ні вдень нема спокою, ні вночі,
 Все перед їм ті зорі-очі сяють.
 А тут уже кінчається й війна,
 Вже ворогів побили і прогнали;
 Запанував у краї упокій,
 І військо все розходиться додому,
 І дівчина Орися теж іде.
 Засумував ще дужче короленко
 І став її розпитувати він:
 „Скажи мені по щирости, по правді:
 Ти не юнак? ти дівчина? скажи!“
 Поглянула вона на короленка —
 Ой пишній він та гарний, Боже мій!
 Забилося чомусь у неї серце,
 Схотілося сказати все йому,
 Схотілося йому стиснути руку,
 Схилитися до його... Та вона
 Згадала враз, що є він короленко,
 А що вона? — мужицькая дочка!
 І, очі вниз спустивши, відказала:
 „Не дівчина я, князю, а юнак“.
 І гегь пішла, щоб утекти від його.
 Це вечір був, а вдосвіта вона
 Ранесенько устала, осідлала

Свого коня й додому подалась,
 І думала, що він її не бачив.
 Тим часом він її все пильнував:
 Поїхала — і він конем за нею,
 І наздогнав над річкою її
 „Стривай! стривай!“ — гукає він, — „В
 останнє

Скажи мені: ти дівчина, чи ні?“
 Вона ж на те неначе засміялась
 І крикнула: „Не знаю! Попитай
 В однім селі мужицькую дочку,
 Мужицькую дочку, мене, Орисю!“
 Сказала те і вдарила коня,
 І кинулась з конем у хвилі в річку,
 І попливла, на березі його
 Покинувши. І думав короленко:
 „Стривай же ти! ще будеш ти моя!“
 Не простий був той пишний короленко,
 А дещо знав. Такую силу мав,
 Що міг вітри і бурі припиняти
 І розумів і пташечку малу,
 І дикого звірюку лісового —
 Він їм усім веліти міг як знав.
 І мав двох слуг предивних короленко:
 Два голуби — не прості, чарівні:
 По людському уміли розмовляти,
 Зробитися людиною могли
 І птицею, і дивну силу мали,
 І слухались володаря свого.
 Що їм звелить, те все вони і зроблють.
 Вернувся він додому та й до їх:

Летіте ви за дівчиною тою,
 Що юнаком у військовій була,
 І принесіть її сюди до мене!
 Послухались, знялися голуби
 І назирцем за дівчиною швидко
 Полинули. А короленко жде.

V.

А дівчина тим часом поспішталась
 До рідного села. І не малу
 Доводилось дорогу їй верстати:
 У землю ту, мов величезний клин,
 Вганялося далеко синє море.
 То дівчина, щоб обминуть його,
 Великий гак зробити була повинна.
 В дорозі днів чимало перейшло,
 Турбот і бід чимало їй зустрілось,
 І от уже Орися віддалік
 Забачила зелене верховіття
 Тих рідних верб, що над її селом
 Схилялися, киваючи ласкаво,
 До тихих вод і до біленьких хат.
 Забилося у дівчини серденько,
 Вона жене слухняного коня,
 Полинула... Селом перебігає...
 Ось рідний двір.. Сивесенький дідусь
 В дворі стоїть... З коня Орися впала
 І кинулась вона до дідуса:
 „Мій таточку!.. лебедикку!.. єдиний!
 Чи ви живі?.. Зжурилась я уся

За вами там... Так довго, довго тата
 Не бачила!.. Ой дайте ж подивлюсь
 На оченьки ясенькі чорогії,
 І рученьки старенькії свої
 Поцілувать ви дайте і принасти
 Вам до колін!.. — І плаче, і сміється
 Сама вона, а батько з нею теж:
 — „Ой донечко! Життя своє за мене
 Ходила ти у бої віддавать, —
 Яка б дочка могла таке зробити?“
 І він не зна, де посадить її,
 Чим трактувать дитину дорогу.
 Насходились сусіди, родаки,
 Вітаються, розпитують Орисю
 Про ту війну, — вона оновіда...
 Посиділи і розійшлися гости,
 Зосталися дочка та батько вдвох
 І довго ще між себе розмовляли...
 Тим часом ніч погожая прийшла,
 Вкриваючи спокоем тиху землю,
 Сном віючи на втомлених людей.
 У хаті ліг старенький батько спати,
 А дівчина пішла собі в садок,
 Під вишнею вона прослала килим
 Та і лягла. І квіти запашні
 Схилялися, радіючи, до неї.
 І звисока з небес ясні зірки
 Всміхалися, немов її вітали
 У рідному садку... І любо їй,
 І радісно на серці у Орисі...
 І тільки так... в душі немов якась

Далекая озвалася музыка:
Згадався їй той короленко враз...
На мить його чудово гарний образ
З'явивсь і зник... І сон її обняв.

VI.

А голуби тим часом все летіли:
 Де їхала Орися, то й вони
 За нею в слід. Тепер же в тім садочку
 Сховалися на дубі у гіллі.
 Побачивши, що сон повив Орисю,
 Тихесенько прилинули вони,
 За килимок удвох тоді взялися
 Та й понесли Орися ж так тоді,
 Втомившись, заснула, що й не чує...
 А голуби під небо аж знялись
 І швидко так несуть її, несуть,
 А несучи, воркуючи співають:

„Жила-була в діда
 Дочка Орисенька.

Бурку-ку!

Злинуло до неї
 Два голубоньки.

Бурку-ку!

Взяли її з килимом,

Бурку-ку!

Несуть її через море

Бурку-ку!

Та й до короленка.

Бурку-ку!“

І справді вже несуть і через море.
 А дівчина усе, бідненька, спить,
 Витаючи у снах своїх барвистих.

Прокинулась вона уже тоді,
 Як голуби знесли насеред моря.
 Прокинулась, поглянула вона —
 Вже ні садка, ні вишні, а ні квітів.
 Вона сама... Простір безмежний скрізь:
 Там високо блакитно-темне небо
 Знімається у зорях осяйних,
 А унизу воркує-плеще море,
 І голуби воркують, летючи:
 „Несуть її через море
 Бурку-ку!
 Та й до короленка.
 Бурку-ку!“

І бідная Орися зрозуміла,
 Де й що вона. Зняла тоді з руки
 Та й кинула униз у море перстінь,
 Промовивши: „Лежи довіку там!
 Ти силою своєю, короленку,
 Великою береш мене, та знай:
 Не силою — любов'ю серце людське
 Скоряється. Покривдив ти мене, —
 За те тоді до тебе я озвуся,
 Як перстінь цей побачу я ізнов!“
 Отак вона тоді заприсяглася.

VII.

А голуби несли її, несли
 Та й принесли таки до короленка.
 Радіє він, вітає, розважа, —
 Вона мовчить, ні слова не промовить.

Благає він, зажурений, її
 Озватися, сказати, що їй сталося,
 Благає так, що серце їй дойма:
 Вона ж його таки любила дуже!
 Але її він тяжко уразив:
 Вона мовчить, ні слова не промовить.
 Покликали славетних лікарів.
 Дивились ті, хитали головами
 І мовили премудро та розумно,
 Хоча сами не тямили нічого,
 І врешті так сказали, що вона
 Це зо страху навіки оніміла.
 Засумував князенко молодий,
 А все ж не міг розстатися із нею —
 І одруживсь, і жити з нею став,
 І, хоч німу, — кохав її без міри.
 Вона ж була покірна та сумна;
 Здавалося, — ніщо її не зможе
 Ні звеселить, а ні привабить там:
 Ні пишність та у злоті й самоцвітах,
 Що скрізь її стріває, огорта,
 Де ні ступне в палаці осяйному;
 Ні втіхи всі розкішного життя
 Безжурного, що їй тут до послуги;
 А ні уся величність королівська,
 Владарська — могутна та грізна;
 Ні навіть те, що над усе дорожче
 Їй все ж було: воно, кохання те,
 Що із очей в ясного короленка,
 З його річей ласкаво-чарівних,
 Благаючи, до неї промовляло.

Вона була покірна та сумна.
 Пишаючи красою неземною,
 Поміж людей ходила мовчазна,
 Здавалося, — то не людина ходить,
 А мрія то прекрасна та ясна
 З'явилася і тихо пролітає,
 І на людей, мов зіронька, сияє.

VIII.

Так рік минув. І одного разу
 У морі тім ловив рибалка рибу
 І уловив великую таку,
 Що думає: — „От понесу продати
 До короля у двір, — а певно там
 Дадуть мені за неї добру плату“.
 Поніс, продав. І кухарь готував
 Великую ту рибу до обіду.
 Як розчинив, — аж перстінь там у їй.
 „От“, — думає, — „це іграшка дочці!“
 Узяв його, обмив та й заховав.
 Прийшов обід. Подав він тую рибу.
 Уздрів її та й промовля король:
 „Оце дак так! Давно такої риби
 Не бачив я!“ А кухарь тут на те:
 — „Ще й з перстінем! Бо в череві у неї
 Я оцього перстеника знайшов“.
 Та й показав він перстінь той блискучий.
 „Ой лишечко! Це ж він! Це ж перстінь мій!“
 Покрикнула Орися і вхопила
 У кухаря той перстінь з рук вона:

„Це ж перстінь мій ця риба проглинула!“

Сказала ще та й змовкла. Всіх вона

Вразила так, озвавшись, що спершу

Ніхто не знав що їй сказати на те;

А далі всі — ой Господи! — зраділи...

Як почали розпитувати її

Та цілувати, та пестувати Орисю! .

Тоді вже все сказала їм вона:

„Я через те заприсяглась мовчати,

Що так робить негоже це і гріх,

Щоб гвалтом брать, без згоди, жінку,

наче

Не люде ми, а іграшки здались!

Не іграшка, а я така ж людина

І шани я достойна, як і ти,

Коханий мій і сужений єдиний!..

Та вже тепер минулося усе!

За вчинок цей тепер уже прощаю

І з вами жить як рідна буду я“...

І всі тоді такі зробились раді,

Що сам король підданцям дарував

Із радощів старі якісь податки,

Недоплатки за давнії літа.

А що вже той щасливий короленко,

То він не знав — де він тоді і був:

Чи на землі, чи за життя у раї...

А щоб були щасливі вже усі,

То привезли й Орисиноного батька

І жити всі укупі почали.

Нехай живуть! Нехай їм щастя сясє,
Нехай і нас воно не обмина
І, сонечком сияючи по світу,
Висушує з заплаканих очей
Бездольному його пекучі сльози
І сясє всім — великим і малим!

1898.

МАРУСЯ ТА КНЯЗЕНКО.

(Покинута в лісі дівчина).

I.

Ой, умерла жінка в чоловіка,
А у його ж то дочка Маруся—
Не зросла до розуму, підліток,
І хазяйство в його чималеньке.

Чоловік той думає-гадає:

„Все хазяйство згине, що надбав я,
Як не буде догляду до його,
Та й дочка маленька нерозумна,—
Піклуватись треба коло неї:
Доведеться мабуть одружитись“.

Як намислив, так зробити мусив:
На селі вдова була з дочкою,—
Він із нею й одружився скоро,
Ввів її у батьківську хату
І віддав до рук усе хазяйство
І дочку маленьку, Марусю...

Ось літа минають за літами, —
Виростає дівчина Маруся,
Вироста й сестра її нерідна.

Виросла Маруся, — тільки лихо,
 Що не любить мачуха Марусю,
 Що не лисбить, жалувать не хоче
 Де яка важка робота буде,
 То свою дочку вона не займе,
 А пошле Марусю безталанну;
 Чи дочка та що негарне зробить, —
 То не скаже їй і слова мати;
 А Маруся хай хоч як працює
 (А вродилась працьовита й руча),
 Та нема ласкавого їй слова,
 Тільки лайка, а то й бійка часом.
 Мовчки все терпить сама Маруся,
 Не жаліється вона нікому.

Та на лихо ще було їй горе
 Від тієї пишної уроди...
 А чудова врода у дівчини:
 Стан високий та тонкий, та гнучий;
 Чорні очі полум'ям палають;
 Чорні брови зверх очей лягають;
 Пишні губки — мов червона вишня;
 На щічках рум'янець аж палає;
 Довгі коси повілились до долу, —
 Хто не гляне — аж радіє з неї.
 А у мачухи дочка вродилась
 Не погана, та й не гарна дуже:
 Хто не гляне — обминає швидче.
 За Марусею, де піде, — люде
 Так і ходють, так і обступають:
 На уроду подивитись хочуть,
 Хоч один з очей побачить погляд,

Хоч слівце єдинеє почути,
 Що вона промовить,—як задзвоне...
 А дочка у мачухи де піде,
 То й дивитися ніхто не хоче.

От, дочка до матери і каже:
 „Не піду через Марусю заміж,
 Одбиває женихів у мене“.

Як оте почула баба люта,
 То й присікалась до діда зараз:
 — „Геть вези відсіль свою Марусю!
 На роботу так її немає,
 До пуття і ложки не обмиє,
 А на вулиці вона найперша!
 Геть вези з перед очей ледачу,
 А то я й тебе укупі з нею
 Прожену із хати, як собаку!“

Батько слухає, що жінка каже,
 Та потилицю скребе і чуха,
 Та не знає, що уже й казати:
 Він давно вже, бідний, проти жінки
 Не наслідився б сказати й слова, —
 Так його приборкала та баба!
 А й дочки ж бо шкода, їй же Богу!
 І не знає, що йому й робити.
 А стара покинути не хоче,
 Як та гадина сичить на його,
 Геть із хати виганя старого.

Зажурився тяжко дід старенький,
 А не сміє жінки не послухать.
 Запряга воли він круторогі
 І бере з собою він сокиру,

Кличе потім од грядок Марусю:
 „Чуєш, доню, кидай бо копати,
 А піди у хату, одягнися,
 Та й поїдемо у ліс по дрова“.
 Одяглаєь Маруся бідна, вийшла,
 Сіли вдвох, поїхали до лісу.

Приїздять у ліс і каже батько:
 „Чуєш, дочко, назбирай тут хмизу,
 Я ж поїду, заберу там дрова,—
 Нарубав я їх ще у вівторок,—
 А тоді заїду і по тебе“.
 — „Добре, тату!“ — доня промовляє
 І робити починає зараз.
 Батько ж, ледві вдержуючи сльози,
 Поганяє, темним лісом їде.
 Як покрився вже він од Марусі,
 Повернув тоді мерщій додому,
 А дочку у лісі і покинув.

II.

От, збирає хмиз сухий Маруся,
 Все збирає, батька виглядає,
 А не видко батька ще і досі.
 Вже і сонце похилилось низько
 І за лісом промінь заховало,
 Тільки краєм вигляда з-за лісу,
 Тільки краєм, як вогонь червоним
 І нарешті погасає зовсім.
 Ізлякалась дівчина безщасна:
 „Що се сталось, що немає тата?“

Може часом полонились осі,
Чи іще яка причина сталась,
А ще може... — Похололо серце,
Бо згадала дівчина безщасна,
Що давно вже чула щось непевне,
Що давно вже мачуха хотіла,
Щоб Марусю одіслати з дому...
Чорний острах обгорнув їй душу,
Ісхопилась дівчина на ноги
Та й пішла блукати темним лісом,
Щоб у лісі батька відшукати.
Ходить-блудить і шукає тата,
А його немає і не чути..
Притомила ніженьки дівчина,
Темним лісом ходючи усюди,
Все лице пошкрябала біленьке,
Продиравшись по кущах колючих.
А вже й ніч похмура наступила,
Обгорнула темний ліс пільмою,
Наче сила чорна обступила,
І немає місяця на небі.
Темно, глухо у старому лісі,
Темно, глухо, мов у темній ямі,
Не шелесне гілка в верховітті,
Не повіє вітерець над лісом,
Наче вмерло, заніміло всюди, —
Тільки чути здалека дівчині,
Як вовки дряпіжні завивають...
Страшно, страшно дівчині Марусі!
Зупинилась під високим дубом,
Прислухатись, придивлятись стала:

Товстелезні в темряві дерева
 Мріли, наче постаті великі,
 І здавалось, наче не дерева,
 А якесь страшне і темне військо
 Із страшених велетнів зібралось...
 Ось ідуть, потроху насувають,
 Простягли свої довжезні руки,
 Рук без ліку простягли до неї,
 Ухопити дівчину мов хочуть,
 Задавити дужими руками...
 Похолело серце у дівчини,
 Страшно скрикнула вона відразу
 І побігла навмання без сліду.

Довго бігла, а чи ні—не знає,
 Бо вона не бачила й не чула,
 Як гілки її по личку били,
 Як сорочку колючки подрали
 І до тіла досягли, і тіло
 Розідрали—кров додолу капа;
 Роскуйовдилось волосся довге,
 Пишним пасмом коло стану впало...
 Ох, не чує дівчина нічого,
 А біжить, не тямлючись, без сліду.
 От, погляне—вибігла вже з лісу,
 Перед нею гори вже високі
 І одна між їми що-найвища
 З далині високої маячить,
 Темна вся, але ж неначе блима,
 Наче світиться в горі мов свічка.
 Зупинилась дівчина і дума:

„На горі хтось мабуть пробуває:
Пошукаю там собі притулку“.
І вона подралась на ту гору:

Довго дралась до вогню дівчина
І нарешті бачить: серед скелі
Мов з каміння світ якийсь мигоче:

Невеличка дірка йде у камінь,
А із неї й світиться потроху.

Ще ступила—й голос обізвався:

„Чи живий хто тут блукає-ходить?“

Одмовляє дівчина Маруся:

„Без дороги я зблукалась в лісі
І прибилась аж сюди до світла“.

Озивається з віконця голос:

„А чого ж ти уночі блукаєш?“

Відмовляє дівчина Маруся:

„Мене в лісі там покинув батько...

Ох, не знаю, що і думать маю:

Чула я, як мачуха казала,

Щоб завіз мене геть з дому батько,

Щоб загинула я в темнім лісі—

Чи невже ж те справді так і сталось?“

І говорить голос із віконця:

„Нам обом однакова доля:

Я — князенко-сирота, а батько

Молоду собі взяв жінку знову;

Син у неї, хлопець невеликий.

А вона є чарівниця люта

І у батька чарами своїми

Стуманила розум і робила

Що хотіла з батьком після того,

І мене зненавиділа дуже

З того часу ще, як перед людьми

Я сказав їй, що вона чарує...

А недовго батько жив із нею.

Тільки вмер, мене вночі узято

(Спав я міцно, та без зброї був я)

І відвезено у сю печерю,
 Замуровано камінням вихід,
 Тільки це покинуто віконце,
 Щоб не міг я без дихання вмерти.
 Ані хліба не дали на їжу
 І не кинуту води ні краплі,
 Щоб я мучивсь без пиття й без їжі.
 Заворожено каміння й скелі
 І їх людська не зламає сила,—
 Бо сказала чарівниця люта:
 — Коли знайдеться такий на світі,
 Що, не дбавши про пиття й про їжу,
 І людської помочі не мавши,
 Тільки й буде те одно робити,
 Що тебе відкопувать руками,
 І як він тебе так одкопає,
 То тоді ти вийдеш із неволі,
 Як не вмреш з безвіддя та з безхліб'я.
 От же мабуть маю вже вмірати:
 Хто ж бо так, не пивши та не ївши,
 Зможе тут цю скелю розкопати!..“
 Те почула дівчина Маруся,
 Понялось жалем великим серце,
 І сказала так вона до його:
 „Я тебе відкопувати буду.
 Як що праведне се діло буде,
 То й не вмру я без пиття, без їжі“.
 А з гори їй голос одмовляє:
 „Не турбуйся, дівко-жалібнице,
 Бо міцна, тверда без міри скеля,—
 Де ж тобі таке зробити діло!

Та хоч навіть би його й зробила
 І не вмерла б без пиття й без їжі,
 То й тоді порятувать несила:
 Той мене порятувати зможе,
 Хто мене, в тюрму сюди ввійшовши,
 Поцілує, потім скаже стиха:
 „Ти мій брат є любий і коханий“.
 А сього зробить ніхто не зможе:
 Бо я сам не людський вигляд маю,
 Бо зробила чарівниця люта
 Мене диким і страшним страшидлом:
 Хто побачить,— мусить вмерти з ляку“.
 Відмовляє дівчина Маруся:
 „Як що праведне се діло буде,
 То ніщо тут не злякає серця..“
 Те сказала, — край печері сіла;
 І відразу втомлену Марусю
 Тихий сон солодкий обнімає.

III.

Тільки нічка темна поминула
 І розвиднилось біля печері,
 Узялась Маруся до роботи:
 Одкида каміння, відбиває,
 Камінюку камінем ламає.
 Душу всю їй обніма бажання
 Із неволі визволить людину,
 І не чує дівчина утоми.
 Довгий день минає й погасає,
 Темна нічка обгортає землю,—

Засипає дівчина Маруся.
 Ніч минула, сонце засвітило,
 Обгорнуло проміннями землю
 І ту гору й скелею височезну,
 І на їй біля печері вздріло
 На роботі дівчину Марусю:
 Одкида каміння, відбиває
 Камінюку камінем ламає.
 Так всю душу обніма бажання
 Із неволі визволить людину,
 Що не чує дівчина утєми.
 А як ніч лягла ізнов на землю,—
 Засипає дівчина Маруся.
 Третій день у соняшнім промінні
 Засіяв над скелею хмурною,
 А робота мало позначилась;
 Вже і сила меншає в Марусі,
 Знемагає дівчина не ївши,
 Знемагає, щиро Бога просить:
 „Як що діло праведне роблю я,—
 Хай не гину без пиття, без їжі!“
 Тут одразу крила зашуміли,
 Зашуміли тут пташині крила:
 Налітає соя сизопера,
 Що ключі од вирея у неї,
 Налітає і приносить пташка
 В носі яблуко вона червоне
 І кладе Марусі на коліна,
 А сама в повітря відлітає.
 Узяла те яблуко Маруся,
 Розломила на дві частки зараз,

Половину подала в віконце,
 Що зосталось — те сама іззіла, —
 Повертається потроху сила.
 Тільки ззіла, — зашуміло знову —
 Дощик з неба накрапає тихо,
 Накрапає, на каміння пада,
 Наливає ямку в каміюці —
 Є вода напитися Марусі.
 І Маруся в жменю набірає,
 Подала напитись у віконце,
 А тоді й сама вже напилася.
 Сила вся вернулася до неї,
 Починає знов вона робити.
 Ох і дивно, що той жаль ізможе,
 Та що віра зможе та незломна!
 Що-день божий соя прилітає
 І приносить яблуко Марусі;
 Що-день божий дощик накрапає
 І води їй наливає пити.
 А Маруся все працює щиро.
 Вже шість день тяглася тая праця,
 А робота позначилась мало.
 Ніч під сьомий день отой Маруся
 Не могла заснути а ні крихти
 За думками всякими своїми;
 То на серце їй наляже туга,
 То надія замигоче ясно;
 А як білий день занявся сьомий, —
 До роботи знов Маруся встала.
 І здавалось дівчині, — ніколи
 Не стояла скеля так незломно,
 Не здіймалось те каміння вгору

Так понуро, страшно й непідступно!
 І вона намученії руки
 До печері простягла й сказала:
 „Як що праведне роблю я діло, —
 Хай од рук моїх впаде ця скеля!..“
 Тільки слово дівчина сказала,
 Зашуміла, сиплючися, скеля,
 На пісок розсипалось каміння,
 Що прохід в печерю затуляло, —
 Чорна паща зачорніла в скелі.
 І злякалась дівчина, й зраділа,
 Увіходить в темну печерю, —
 Чорний страх обнімає душу,
 Та його жене вона від себе.
 Наче східці кам'яні знаходить —
 Йде угору дівчина Маруся,
 Йде угору... Серце б'ється в грудях,
 Замірає й оживає знову, —
 І говорить дівчина Маруся:
 „Час настав, князенку, і з неволі
 Ти на світ сьогодні вийти мусиш“.
 Відмовляє голос біля неї:
 „Ой дівчино, жалібнице люба!
 Ні, ти краще і не йди до мене,
 Бо ти з ляку вмреш тут на порозі“.
 Відмовляє дівчина Маруся:
 „Як що вмру я — на те божа воля“.
 Раз іще вона переступила —
 Й до стіни схилилась, щоб не впасти:
 Перед нею нелюдське страшидло,
 Все в щетині, з чорними рогами,

Замість рук—із кіхтями лапища,
 Ріт великий клацає зубами,
 А із роту полум'я палає,—
 Та й іде страшидло те до неї.
 Чорний острах обхопив їй душу
 І хотіла вибігти Маруся,—
 Та у серці жаль прокинувся знову,
 Віджила і сміливість, і сила,—
 Підійшла Маруся до страшидла
 І його в уста поцілувала,
 І промовила до його стиха:
 „Ти мій брат є любий і коханий!“
 Наче грім небесний тут ударив,
 Наче небо валиться на землю,—
 Так навкруг тоді загуркотіло,—
 І Маруся неприємна впала...

Як прочнучась дівчина, то бачить,—
 Ні печері, ні страшидла з нею:
 Сонце ясно серед неба сяє
 І в блискучім соняшнім промінні
 Перед нею, сяючи красою,
 Хтось стоїть навколішках і руки
 Їй держить, стиска, цілує й стиха
 Він до неї промовляє любо:
 „Ти мене ізнов на світ вернула,
 І тепер я твій, я твій навіки!..“

І пішли вони обоє вкупі.
 Обливало соняшне їх сяйво,
 Усміхалось їм блакитне небо,

Спів веселий їм пташки співали,
 Нахиляли їм дерева віти
 І квітки їм пахли різнобарвні.
 І вони квітчастим пишним світом
 Перейшли до тихого куточка
 Серед квітів і пташок і сонця;
 Там, де річка срібновода тихо
 Протекла зеленими гаями,
 Збудували невеличку хатку
 І zostались жити, одружившись.

IV.

Та не всі, не всі цвітуть ті квіти,
 Що весною виростають пишно,
 Бо страшні бувають ще морози
 І страшна буває спека люта...

Чорний крюк літає темним лісом
 І шукає падла на годівлю.
 Не знаходить падла в темнім лісі,
 А знаходить хатку невеличку,
 А у їй князенко та Маруся...
 Засміявся чорний крюк ізтиха
 І закрюкав, і шугнув із лісу
 Та й летить в село, відкіль Маруся
 І сіда на батькову на хату,
 Над вікном сідає він і крюка
 І своєю мовою говорить:
 „Господине, ти сидиш у хаті
 І не знаєш, що у темнім лісі

Заховалась невеличка хатка,
 А у їй князенко та Маруся
 Там сидять, глузуючи із тебе".
 Зрозуміла мачуха пра-люта,

Бо вона була велика відьма,
 І той кріок був на послузі в неї.
 Засичала, мов гадюка люта,
 Одяглася, дідові сказала:

„В ліс піду по ягоди я, діду“.
 Ухопила глечик і побігла.
 Ось іде вона тим лісом темним,
 Чорний крюк попереду шугає
 І показує їй стежку в лісі.
 Ось приходить до тієї хатки,
 Зазирає у вікно помалу:
 Там у хаті спить сама Маруся,
 А князенка десь нема у хаті,
 Десь полює у зеленім лісі.
 Усміхнулась мачуха пра-люта,
 Увіходить потихеньку в хату —
 Як у раї у хатині любій,
 Тихо-тихо... А на білім ліжку
 Спить спокійно молода Маруся.
 Ось підходить мачуха до неї
 І виймає гострий ніж великий,
 Зводить руку і зарізати хоче,
 Та вемов щось не пускає руку,
 Не дає зарізати Марусю:
 От що хоче їй у білі груди
 Устромити ніж свій, так одразу
 Мов що вхопить, не пускає руку.
 Зрозуміла мачуха пра-люта,
 Що боронить молоду Марусю
 Тихий янголь правди та любови, —
 Аж зубами заскрипіла люто
 І шепоче: — „Хай і так, байдуже!..
 Я зроблю тобі ще краще, негідь!“
 Починає чарування чорні,
 Промовля слова якісь пекельні

Та маха руками на Марусю,
 Насилає дужий сон на неї—
 Спить Маруся бідна і не чує.
 А тоді бере її за руку—
 На руці ж зав'язаний був палець—
 І виймає із кармана перстінь
 Та його Марусі й надіває;
 Знов тоді зав'язує той палець
 І, всміхаючись, виходить з хати,
 А Маруся бідна і не чує:
 Сном важким заснула чарівничим.

V.

І говорить мачуха до врюка:
 „Ну, веди мене ти до князенка!“
 Знов іде вона зеленим лісом,
 Чорний врюк попереду шугає
 І показує їй стежку певну.
 Ось надходить на пролісся й бачить—
 Край потоку під дубком князенко
 Відпочити сів, наполювавшись.
 Наближається стара до його,
 Уклоняється й добридень каже,
 І питається із лісу стежки,
 Мов зблукалася вона у лісі.
 А князенко їй прихильно каже:
 „Ви не знайдете, бабусю, стежки:
 Ліс густий цей і великий дуже,—
 Сам хиба вас виведу відціль я“.
 Та й повів її князенко з лісу.

І як вже виводив на возлісся,
 На прощання відьма промовляє:
 „Ой спасибі ж, синочку мій любий!
 Хай заплатить Бог тобі за ласку,
 А у мене дякувать нема чим;
 Як що ж хочеш, то я щастя й горе
 Розкажу тобі твоє по правді“.

Усміхнувся на те князенко й каже:
 „Я, бабусю, й так щасливий дуже;
 А що горе—хай тоді про його
 Я дізнаюся уже, як прийде“.

І говорить відьма, мов і добра:
 „Ох, мій синку, молодий ти дуже,
 То й не знаєш, скільки горя всюди,
 А найкраще наперед те горе
 Знати, щоб успіти запобігти“.

Та й вхопила в його відьма руку,
 Почала на неї роздивлятись,
 Покивала сумно головою
 Та й говорить, трохи мов не плаче:
 „Ох, велике буде горе, синку!
 Любиш дуже ти свою дружину,
 Та тобі від неї горе буде“.

Аж розсердився князенко й каже:
 „Не плетіть, бабусю, плетениці,
 Бо від неї тільки щастя буде“.

І говорить люта відьма знову:
 „Ох, мій синку, молодий ти дуже,
 То й не знаєш, скільки горя всюди:
 Там, де мати думаєш ти щастя,
 Саме знайдеш люту муку й горе,

Бо за иншого твоя дружина
 Заміж хоче вже піти і носить
 Золотий вона від його перстінь.
 Замотавши, щоб не видко, палець;
 А на тебе ніж наготувала,
 Щоб тебе зарізати цієї ночі.
 Як що я брехню кажу, мій синку,
 Хай мене поб'є небесна сила!
 Прощавай, мій синку, стережися!
 І пішла геть відьмища від його,
 А князенка так усе вразило,
 Що стояв він нерухомо й слова
 Не здолав промовити до неї...
 Він не хоче вірити ні трохи,
 Та у душу мов гадюка люта
 До князенка чорна думка влізла,
 І він кинувся мерціей додому...

VI.

Поспішається, прийшов князенко,
 Увіходить у свою хатину:
 Як у раї у хатині любій —
 Тихо-тихо... А на білім ліжку
 Спить спокійно молода Маруся.
 Він до неї кинувся і бачить,
 Що зав'язаний у неї палець...
 Ухопив за палець він Марусю,
 Стяг ганчірочку відразу з його.
 А на пальці перстінь щирозлотий.
 Запалилось у князенка серце,

Устромив під подушку він руку
 І відтіль блискучий ніж виймає.
 А Маруся спить собі й не чує,
 Що страшне вже горе наступає:
 Заворожена вона заснула.
 І від хмари чорної чорніше
 Ізробилося лице в князенка,
 Чорні брови зсунулись на лобі,
 Очі грізно й люто заблищали
 І, з ножем ізнявши руку вгору,
 Зупинивсь вагаючись хвилину...
 Але ж темно на душі у його:
 Не світило вже йому у душу
 Сонце правди та любови ясно,—
 І ударив він ножем Марусю!..
 Застогнала бідная Маруся...
 Тільки ж диво—ніж упав на груди,
 Не встромився, не поранив тіла.
 І відразу хату осяйнуло:
 Тихий янголь правди та любови
 Край Марусі став перед князенком.
 „Душогубе!“,—скрикнув янголь:— „годі!
 Ти повірив тій зрадливій відьмі,
 Що сама і ніж той положила,
 Що сама і перстіння наділа,
 І ножем ударив неповинну.
 Бог у тебе щастя віднімає
 І кладе своє клейно на тебе:
 Та рука, що ніж цей наміряла,
 Хай як вугіль почорніє в тебе!“
 (І рука відразу почорніла).

„І тобі немає відпочинку:
 Будеш мучитися тяжко, страшно! .“
 Затрусивсь князенко, впав додолу
 І блага накинути покуту,
 Щоб Марусю до життя вернути.
 Янголь сумно промовля на тее:
 „Ні, нема тут людської покути
 Єсть одна-єдина на світі, —
 Не здолаєш ти її підняти“ .
 І благаючи князенко каже:
 „Все зроблю, усе віддять зделаю,
 Щоб спокутувати гріх несвітський,
 Неповинну до життя вернути!..“
 І промовив янголь до князенка:
 „Бачу я твоє велике горе
 І скажу тобі твою покуту:
 Хто розбив життя чуже і щастя,
 Мусить знов той щастя збудувати.
 Відьма люта над твоїм народом
 У твоєму краї порядкує,
 Нещасливими людей там робить.
 От же знай: коли ти край свій рідний
 З під відьомської кормиги вирвеш
 І усіх, хто тільки ні живе там,
 Ти зробить щасливими здолаєш,
 То рука ця знову побіліє,
 І тоді проститься гріх великий,
 Знов побачиш неповинну жінку;
 І як ніж з грудей ти візьмеш, знову
 Встане бідна і твоєю буде:
 Я тобі не дав її ударить,

Та лежатиме вона як мертва,
 Поки гріх спокутуєш ти щиро.
 Все, немає иншої покути!“
 По тім слову взяв князенка янголь
 І виводить геть його з хатини,
 І відразу та зникає хата:
 Обняла її велика пуща,
 Не пробитись крізь ту пущу зроду
 І нема до хати більше стежки.
 Янголь зник в безкрайому повітрі,
 А князенко, горем лютим битий,
 Як підбитий явір похилився

VII.

Довго в лісі, горем недобитий,
 Все стояв князенко нещасливий.
 Ніч зійшла на землю і минула,
 Засвітилось золотєє сонце,—
 Мов ожив тоді князенко вдруге:
 Вкупі з сонцем у душі устала
 І надія молода та дужа.
 І князенко вже виходить з лісу
 Та й простує до свого князівства.
 День ішов і другий так, і третій,
 На четвертий мусив він опівдня
 Землю рідну, край коханий вздріти.
 От, як стає той південь наближатись —
 Йде князенко та й дивує дивом:
 Що ні далі, то стає темніше,
 Наче ось смеркатиметься зараз,

А було тоді опівдня тільки;
 Ще пройшов він мало-небагато, —
 Світ увесь погаснув, і понура
 Чорна ніч навкруг все обнімає
 І князенко дивом тут дивує:
 „Чи не сонце міниться, буває,
 Що опівдня так, як опівночі?
 Що ж тепер я тут робити маю:
 Я не знаю, де іти я мушу,
 Бо не видко, хоч стріляй у око“.
 Так блукав він в темряві північній,
 Аж зненацька обізвалось близько
 Людським голосом з пільми до його:
 „Хто блукає? Хто тут ходить-вудить?
 Хто живий між мертвії приходить?“
 А на те питається князенко:
 „Ти ж тут хто, небачений, незчаний?“
 То ізнову голос промовляє:
 „Я тут мрець між іншими мерцями“.
 Здивувався князенко тій одмові
 І уп'ять до голосу говорить:
 „Щось ти дивне кажеш, невідомий.
 Розповідай те, що тут зробилось,
 Де поділись люде в цій країні?“
 Голос той ізнову промовляє:
 „Ох, велике лихо нас побило:
 Князь наш вмер, а мачуха князенка
 Невідомо де поділа, люта,
 І всю землю повила туманом
 (Бо вона велика чарівниця),
 Сонце праведне від нас закрила —

Обняла нас темрява велика,
 Ми у їй блукаємо й не знаєм,
 Чи живем, чи ми вже повмірали...“
 Заридав князенко нещасливий,
 Заридав пекучими сльозами,
 До землі припавши до своєї,
 Бо пізнав він рідну країну!..
 Довго плакав, мучився безщасний,
 А як вилив горе він сльозами,
 То з землі підвівся і промовив:
 „Як що Бог мені дасть силу й змогу
 Обрятую рідну країну.
 Тільки ж як відсіль я мушу вийти,
 Щоб ізнову сонця світ побачить?“
 Одмовляє з темряви той голос:
 „Я тебе не знаю, хто такий ти,
 Тільки бачу, що наш край жалієш,—
 Простягни свої до мене руки!“
 „Де ж ти є?“—питається князенко
 І до його руки простягає.
 Голос той ізнову промовляє:
 „На тобі оцей клубок маленький!
 Має силу він велику й може
 Геть з цієї вивести темноти“..
 Здивувався тоді князенко й каже:
 „Чом же сам ти, маючи клубок цей,
 Не виходиш з темряви страшної?“
 Відмовляє голос той ізнову:
 „Цей клубок тому пособить тільки,
 Хто ще вірить, що рятунок прийде,
 А у нас все темрява убила

І нема ніякої вже віри“.
 Ухопив клубок тоді князенко,
 Попрощавсь, подякував і взявся
 За кінець, за ниточку тоненьку,
 А клубок додолу він пускає.
 Покотився по землі клубочок,
 Поспішає за клубком князенко.
 І не довго йшов він серед ночі:
 Скоро стала темрява білішати,
 Ніч у вечір повернулася, далі
 Вечір став у день перемінятись,
 І ось знову сонце золотее
 Засіяло на князенка з неба.

VIII.

І князенко тут не гає часу,
 А іде в далеку дорогу
 Аж до праведного сонця просто.
 День іде і два іде невпинно.—
 От і бачить; у степу могила,
 На могилі чоловіка бачить:
 На одній нозі стоїть бідаха,
 І в який бік вітер повіває,
 То туди його і крутить зараз—
 Замотало, закрутило, зовсім,
 Поламало і кістки, і тіло
 І страшною мукою зсушило,
 Бо що-мить душа із тіла рветься
 І що-мить він умірає наче,
 І ніколи вмерти він не може.

І до його вкинувся князенко,
 Пособити хоче і питає:
 „Що тобі, безщасний чоловіче?“
 Відмовляє чоловік той сумно:
 „Не піклуйся, не жалкуй даремно:
 Тут ніяка сила не пособить.
 Сам же ти куди оце простуєш?“
 Одмовля на те йому князенко:
 „Я іду до праведного сонця,—
 Чи не знаєш ти, де шлях до його?“
 Відмовляє чоловік безщасний:
 „Я скажу тобі, де шлях до Сонця,
 Та за те, благаю я, спитайся
 Ти у його, за що я тут мучусь
 І чи довго мучитися мушу?“
 Обіцявсь дізнатися князенко,
 Чоловік той показав дорогу:
 „Йди все просто, дійдеш до гори ти,
 Там про все дізнаєшся, як треба“.
 І пішов князенко у дорогу.
 День іде і два іде невпинно;
 От і бачить він високу гору,
 Під горою чоловіка бачить:
 Придавила в його скеля груди,
 Придавила в його ноги й руки.
 Тільки видко голову з під скелі,
 Величезної гори страшної:
 Тяжко стогне, мучиться, ридає,
 А з під скелі видертись не може.
 І до його кинувся князенко,
 Пособити хоче і питає:

„Що тобі, безщасний чоловіче?“

Відмовляє чоловік той сумчо:

„Не піклуйся, не жалкуй даремно:

Тут ніяка сила не пособить.

Сам же ти куди оце простуєш?“

Одмовля на те йому князенко:

Я іду до праведного Сонця,—

Чи не знаєш, ти, де шлях до його?“

Відмовляє чоловік безщасний:

„Я скажу тобі, де шлях до Сонця,

Та за те, благаю я, спитайся

Ти у його, за що я тут мучусь

І чи довго мучитися маю?“

Обіцявсь дізнатися князенко,

Чоловік той показав дорогу:

„Йди ти просто і побачиш море.

Там Уранішню Зорю ти стрінеш

І дізнаєшся про все, що треба“.

І пішов князенко у дорогу.

Та тяжка була дорога довга:

Довелось річки перепливати,

Довелось крізь пущі лісовії

Продиратись но тернах колючих,

Довелося на високі гори

І на скелі гострії здиратись,

Плазувати по смердючих багнах.

У річках од хвилі потопавав він,

А терни колючі біле тіло

Обривали від кісток у його,

Кров лилася, поливала землю;

А на скелях, гострорєбрих кручах,

Позривав він ніхті вкупі з тілом.
 А найгірш по болотах намучивсь:
 Потопав він у багні, в калюці,
 Задихався з смороду тяжкого;
 Комарі як хмара налітали
 І пили у його кров із тіла...
 Та усі він перетерпів муки,
 Переміг могутньою душею,
 Бо була любов і віра в серці, —
 І дійшов до синього аж моря.
 А над морем небо низько стало,
 І Уранішня Зоря на небі
 Ясно світом обливає море.
 То князенко простягає руки
 До зорі угору і благає:

„Зоре яснаним та сонцева ти сестро!

Я тебе благаю і молюся:

Підними мене до Сонця вгору,

Щоб я праведне побачив Сонце

І щоб виблагать я міг у його

Нещасливим золотого світу!“

І Зоря Уранішня князенка

Пожаліла, піднесла угору,

Донесла до сонцевого краю...

ІХ.

Там престіл високий ясно сяє,

А на йому праведнеє Сонце

Розливає світ навкруг блискучий

На всі боки, на все небо й землю.

І такий був світ отой сліпучий,
 Що не зміг устояти князенко
 І упав додолу перед Сонцем.
 І сказало праведнее Сонце:
 „Чоловіче, встань і розкажи ти,
 Що тобі до праведного Сонця?“
 Як почув, підвівсь князенко з долу,
 Ледві можучи очима глянуть,
 І казати почина до Сонця:
 „Я благаю, праведнее Сонце,
 Пособити бідолашним людям
 І розвіять, поламати кривду:
 Чарівниця люта і безбожна
 Повила густими туманами
 Нашу землю, рідную країну,
 Заступила світ увесь твій, Сонце.
 Обняла все темрява велика,
 І блукають в темряві всі люде,
 Чи живуть, чи вмерли вже—не знають.
 То пошли ти, праведнее Сонце,
 Свій блискучий, золотий свій промінь,
 Щоб зійшов він аж туди на землю
 І розвіяв темряву велику“.
 Промовляє праведнее Сонце:
 „Жаль великий в мене серце тисне,
 Що темнота люд опанувала:
 Дам тобі я промінь свій блискучий,
 Підеш ти і темряву розвієш.
 Що ще маєш ти мені казати?“
 Відмовляє Сонцеві князенко:
 „Як до тебе, праведнее Сонце,

Я ішов, то стрів людину в полі:
 Там високу бачив я могилу,
 На могилі чоловіка бачив—
 На одній нозі стоїть бідаха,
 І в який бік вітер повіває,
 То туди його і крутить зараз.
 Замотало, закрутило зовсім,
 Поламало і кістки, і тіло
 І страшною мукою зсушило,
 Бо що-мить душа із тіла рветься
 І що-мить він умірає наче,
 І ніколи вмерти він не може.
 Та людина так мене благала,
 Щоб у тебе, праведнеє Сонце,
 Я спитався, за що тая мука
~~Що-мить в мучитися має~~.
 Заболіло, защеміло
 Все згадалось незабутнє діло—
 Полилися у князенка сльози,
 Чисті сльози з каяття й з надії,
 І сцілющою росою внали
 На його намученеє серце.
 Він не їде—мов на крилах лине:
 Ось і стежка до тії хатини,
 Ось і хатка—як була такая...
 Він з коня... за двері... відчиняє...
 Серце б'ється, замірає в грудях...
 Увіходить він у хату й бачить—
 Як у раї у хатині любій,
 Тихо-тихо... А на білім ліжку

Під горою чоловіка бачив:
 Придавила в його скеля груди,
 Придавила в його ноги й руки,
 Тільки видко голову з під скелі,
 Величезної гори страшної,—
 Тяжко стогне, мучиться бідаха,
 А з під скелі видертись не може.
 Та людина так мене благала,
 Щоб у тебе, праведнеє Сонце,
 Я спитався, за що тая мука
 І чи довго мучитися має?
 Відмовляє праведнеє Сонце:
 „Він за те карається так тяжко,
 Що в недбальстві, в лінощах кохався,
 І як люде гинули в неволі,
 Не хотів бездольним пособляти,
 І за те ^в кають в темряві всі люде,
 Чи живуть, чи вмерли вже—не знають.
 То пошли ти, праведнеє Сонце,
 Свій блискучий, золотий свій промінь,
 Щоб зійшов він аж туди на землю
 І розвіяв темряву велику“.
 Промовляє праведнеє Сонце:
 „Жаль великий в мене серце тисне,
 Що темнота люд опанувала:
 Дам тобі я промінь свій блискучий,
 Підеш ти і темряву розвієш.
 Що ще маєш ти мені казати?“
 Відмовляє Сонцеві князенко:
 „Як до тебе, праведнеє Сонце,

І який їм єсть один рятунок.
 І повитий силою та світом
 Він полинув у країну рідну.

X.

Лине він—і ось уже потроху
 Перед його темрява вставала—
 То була його країна рідна.
 І відразу, світом осіяний,
 Він у темряву густую врізавсь,
 І сяйнуло-бризнуло проміння,
 Пронизало темряву всю наскрізь
 І додолу аж на землю впало.
 Затремтіла темрява велика,
~~Почала~~ неначе колихаться,
 Заболіло, защеміло серце,
 Все згадалось незабутнє діло—
 Полилися у князенка сльози,
 Чисті сльози з каяття й з надії,
 І сцілющою росою впали
 На його намученеє серце.
 Він не їде—мов на крилах лине:
 Ось і стежка до тії хатини,
 Ось і хатка—як була така...
 Він з коня... за двері... відчиняє...
 Серце б'ється, замірає в грудях...
 Увіходить він у хату й бачить—
 Як у раї у хатині любій,
 Тихо-тихо... А на білім ліжку

Що ізнову до життя вернулисьь.
 Тільки де вже раз життя устало,
 Там росте воно й буяє зараз:
 Наче хвиля височенна й дужа,
 З краю і до краю моря вставши,
 Величезними вітрами збита,
 Піднялася лавою відразу,
 Заревла, зашумувала дуже
 І все море вкрила шумуванням, —
 Так знялась життя нового хвиля.
 Кожен чує, що живе на світі,
 Кожен чує, як тепло злітає,
 І усе, що може оживати, —
 Все вертає до життя нового.
 Де ж він, той, їх рятівник великий?
 Серед краю рідного стоїть він
 Ввесь в промі-темрява велика,
 І блукають в темряві всі люде,
 Чи живуть, чи вмерли вже — не знають.
 То пошли ти, праведнеє Сонце,
 Свій блискучий, золотий свій промінь,
 Щоб зійшов він аж туди на землю
 І розвіяв темряву велику“.
 Промовляє праведнеє Сонце:
 „Жаль великий в мене серце тисне,
 Що темнота люд опанувала:
 Дам тобі я промінь свій блискучий,
 Підеш ти і темряву розвієш.
 Що ще маєш ти мені казати?“
 Відмовляє Сонцеві князенко:
 „Як до тебе, праведнеє Сонце,

Він тепер народові своєму,
Що здобувся враз і долі, й щастя
Серед світу та ясних проміннів.

XI.

Ой погляне-позирне князенко:
Побіліла вже рука у його —
Стрепенулось наболіле серце!
І князенко часу тут не гає,
А сідлає він коня скоріше
І сідає, виїздить в дорогу.
Їде, їде—ось і гай зелений,
Де зазнав він так багато щастя
І де сам розбив його і душу
Чорним ділом заплямив, хотівши
Неповинну Марусю вбити...
Заболіло, защеміло серце,
Все згадалось незабутнє діло —
Полилися у князенка сльози,
Чисті сльози з каяття й з надії,
І сцілющою росою внали
На його намученеє серце.
Він не їде—мов на крилах лине:
Ось і стежка до тії хатини,
Ось і хатка—як була така...
Він з коня... за двері... відчиняє...
Серце б'ється, замірає в грудях...
Увіходить він у хату й бачить —
Як у раї у хатині любій,
Тихо-тихо... А на білім ліжку

Не ворущучись лежить Маруся.
 В неї лиці побіліли й губи,
 На обличчю невимовна мука,
 І не зводяться з дихання груди,
 А на грудях ніж лежить великий...
 Запалила знову мука серце!..
 Він до ліжка підійшов і стиха,
 Тремтючи увесь з надії й страху,
 У Марусі ніж з грудей знімає—
 І відразу стали дихать груди,
 І відразу червоніють лиці,
 І як вишня поробились губи;
 По обличчю щастя розлилося..
 Ще хвилина — і уста шепочуть:
 „Де ти, любий?“ — ворухнулись руки...
 Ось росплющилися карі очі,
 І Маруся з ліжка підвелася:
 „Як я довго спала!..“ — промовляє...

.....
 Ох, багато сліз тут пролилося
 І багато каявся князенко,
 І простила все йому Маруся...
 Вдвох вони вернулися додому,
 До князенка у його країну,
 Свого батька узяли до себе,
 А пра-люту мачуху прогнали ..

І вони зазнали щастя в світі:
 Він за те, що світ приніс країні,
 А вона за те, що так любила...

Що є в книзі.

	Стор.
Два морози	5
Снігурка	14
Сопілка	24
Дівчина Леся	36
Чия робота важча	50
Сірко	57
Могутний комарь	61
Кузьмина	65
Три бажання	71
Дума про княгиню-кобзаря	78
Скарб	87
Крюк, велика птиця	93
Дурень думкою багатіє	97
Риб'ячі танці	102
Сирітка	109
Смілива дівчина	116
Маруся та князенко	133

34992/3016 Рк

БІБЛІОТЕКА „МОЛОДІСТЬ“.

- Кн. 1. **Андерсен Г.** Казки. Пер. М. Загірня
- „ II **Українські народні казки** для дітей. З ма-
люнками. Зредакт. Б. Грінченко. Ц. 3 крб. 50 к.
- „ III. **Твен М.** Пригоди Тома Сойєра. Пер.
М. Загірня. Зредакт. Б. Грінченко. Ц. 80 к.
- „ IV. „ Пригоди Гека Фіна. Пер. Н. Грінчен-
ко. Зред. Б. Грінченко..... Ц. 1 крб.
- „ V. **Амісіс Е.** Серце. Книга про дітей. Пер.
Б. та М Грінченки..... Ц. 1 крб.
- „ VI. **Грінченко Б.** Байки. З малюнками і з
портретом автора..... Ц. 85 к.
- „ VII. „ Чудова дівчина та інші оповід... 1 крб. 80 к.
- „ VIII. „ Сонце сходить... та інші вірші... Ц. 50 к.
- „ IX. „ Книга казок віршом. З малюнк. . . 1 крб. 80 к.
- „ X. „ Розум та почування у живої
тварі. З малюнками. Ц. 60 к.
- „ XI. **Кнбальчич Н.** Дитячі оповідання: Ма-
лий Ніно. Спогади кота Сивка. 2-ге вид. 80 к.
- „ XII. Оповідання про дітей. Пер. В. Н. та
М. Грінченків..... Ц. 1 кр. 50 к.

Ц. 1 крб. 80 к.

726

ВН